

NÉPRAJZI JEGYZETEK A CSÜGÉSI MAGYAROKRÓL

ÍRTA

BALOGH ÖDÖN

Különlenyomat
az ERDÉLYI MÚZEUM
1942. évfolyamából

Néprajzi jegyzetek a csügési magyarokról*

A csügési magyarok a Bákó (Bacău) megyei csügésben¹ (Ciugheș) a Csügés-pataka meg a belefolyó Templom-, Vojka- és Magdó-patak mentén laknak. Palánkával (Palanca) határos, s tőle csak a Tatros vize választja el. A legközelebbi vasúti állomás kb. 1 km távolságban, Palánkán van. A legközelebb fekvő város Moinești (kb. 45 km-re). — A falu lakói eredetükre nézve azt tartják, hogy őseik Csíkből (Somlyó, Delne, Szépvíz, Szentmiklós, Szentmihály stb.) mint katonaszökevények mentek át. Nyelvük a gyimesi csángók nyelvétől csak abban különbözik, hogy sok román szót használnak.²

A csügési magyarok mind buzgó római katolikusok. A faluban levő ortodox románokkal nem házasodnak össze. Elválás, lopás, gyilkosság egyáltalán nem, veszekedés pedig csak ritkán fordul elő köztük. Az előírt egyházi ünnepeken kívül a románokét is megülik.³ Fából készült, bevakolt és fehérre meszelt templomuk 1895-ben épült a régi fatemplom helyén,⁴ amelyben az öregek állítása szerint *évek-harang* volt. Ezt annak idején a Csügésen levő *üstökhöz* készítették a *dácsok* (= csehek). Még ma is azt mondják: „*Megjünk az üstökhöz.*” A sekrestyében a moldvai diószíni templomban levő feszülethez nagyon hasonló primitív feszület függ.⁵ A dormánfalvi (Dormănești) plébániához tartoznak. Mivel az odavaló pap meghalt, újabban a gorzafalvi (Grozești) és a gyimesbükki plébános jön át misézni. A misén latinul⁶ és magyarul⁷ énekelnek. Ha a pap nem

* Ezt a dolgozatot a szerző még 1933 táján küldte be a szerkesztőségnek. Kiadását a megszállás alatt a sajtóellenőrzés akadályozta meg.

¹ A falu nagy kiterjedésű erdővel és kevés kaszálóval borított hegyek és dombok közt fekszik. Kórház, gyógyszerár, bank és csendőrség nincsen a faluban. Az ágasi (Agăș) kerületi orvoshoz tartozik; a gyógyszereket a trianoni béke előtt Moinești-ről és Târgu-Ocna-ról, azután pedig a közelebb fekvő Gyimesbükkéről szereztek be. Van három bolt, négy kocsmá, egy cipész, három asztalos s egy kovács.

² *Hová viszed a cépőköket? Viszem pinzszikáltatni* (= talpaltatni). *Menyek a gárra* (= az állomáshoz). *Kiárt éppég úgy*. Itt is hallani a nyiltabb e-t, az *ír lész(en)*, *lrt lész(en)*, *lrni fogott* alakokat, az -sz-, -zd és -z végű igék hangátvetéses alakjait, a *te* helyett a *magad* visszaható névmást. A -szer rag gyakran itt sem illeszkedik, a -val -vel rag v hangja mássalhangzók után itt is ritkán hasonul. A szavak jelentését és etimológiáját a dolgozat végén külön szótárban ismertetem.

³ Pl. Sf. Ilie, Tăerea Capului, Sf. Ioan Botezătorul vagy ahogy ők mondják: káposztavágó Szt. János.

⁴ Senkitől sem sikerült megtudnom, hogy a régi templom mikor épült.

⁵ V. ö. *Domokos Pál Péter*: A moldvai magyarság. Csíksomlyó, 1930. 166.

⁶ *Missa de angelis*.

⁷ Magyar énekeik: Leborulunk oltárodnál. Ez nagy Szentség valóban, Üdvöz-légny Oltáriszentség. Most lett a kenyér, Bűnös lélek. Hozzad fohászkodunk, Lelkem lángadozva ég. Angyaloknak királynéja, Máriát dicsérni hívek jöjjetek. V. ö. *Domokos* 153.

jöhet, akkor a diák vezetése alatt mondják el a következő imádságokat és parancsolatokat: reggeli ima, hiszekegy, gyódom a mindenható Istennek; öt- és tízparancsolat, hét főbűn, hét főigazság, hét szentség¹ hit-, remény-, szeretetbeli indulat és töredelmesség. Ennek a közös imádságnak, illetőleg elmondásnak az a célja, hogy az írni és olvasni nem tudók² is megtanulhassák és gyakorolhassák. Ugyancsak e célból a diák megmagyaráz egy-egy részt a katekizmusból. Végül elmondják az olvasót. A faluban levő állami elemi iskolában a kántor tanítja a hittant.³ Évente egyszer Havi-Boldogasszony napján (aug. 15.) búcsút tartanak; ugyancsak ezen a napon van az évente csak egyszer tartott vásár is. Bertalan Imre⁴ kántor kezdeményezésére most épül a művelődés háza, melyben színpad is lesz. Vasár- és ünnepnapokon itt fognak táncolni, vallásos színdarabokat előadni és társadalmi oktatásban részesülni. A leányok és legények énekkara is itt szerepel majd.

A Csügésbe jobbról befolyó patakok *Keregbükk-pataka*, *Pajusos-pataka* ~ r. *Părăul Păius*,⁵ *Bózáss-pataka* v. *Socsi⁶-pataka*, *Purkërec-pataka* ~ r. *Părăul Purculețului*, *Gusásné-pataka* ~ *Părăul Gușoie*, *Liné⁷-pataka* vagy *Virágvész⁸-pataka* vagy *Magdó⁹-pataka* ~ r. *Părăul Iliaie* v. *Părăul Magdă*. — A balról befolyó patakok: *Vójka-pataka* ~ r. *Părăul Voicii*, *Ásica-pataka* ~ r. *Părăul Așite*, *Apahavas-pataka* vagy *Pălăstănek-pataka*¹⁰ ~ r. *Părăul Apahavaș*, *Medvelik-pataka* ~ r. *Părăul Borta Ursului*, *Templom-pataka* ~ r. *Părăul Bisericii*, *Posztik-pataka*¹¹ ~ r. *Părăul Pestelnilor*. — Hegyek: Csügés-patakától jobbra: *Keregbükk-sórka*, *Pajusossorok*, *Bózássorok*, *Purkërecsorok*, *Kotomb*,¹² *Virágvész-sórka* (a tetejét *Cerketör-nak* vagy *Kicsi észfendá-nak* hívják). — Csügés-patakától balra: *Kádárok-sórka*, *Fejérbükk*, *Kürtasorok*, *Apahavas-sórka*, vagy *Ponica* vagy *Üstök*, *Perzselés-sórka*, *Sósút*¹³ és *Ásica-sórka*. — Dombok: *Ége mező*, *Popoj*.

Lakodalom. Ha a legény a leánnyal összekapott, elküld valakit háztűzlátni, hogy megtudja vajon odaadják-e a leányt. Ha a hír kedvező, akkor elmegy a legény, az apja s néhány ismerőse a leány szüleihez és *ékkéretik* a leányt. Bemennek, kezel fognak és megkérdezik, hogy valaki

¹ *Domokos* 152.

² Ilyen nagyon sok van.

³ Catehismul prescurtat al Eparhiei Catolice de Jasi. Prescurtare de Istoria Sacerd. de dr. Fr. J. Knecht, tradusă de Josif M. Malinovski, preot franciscan, aprobată de Prea Sf. Sa D. D. Dominic Jaquet, episcop catolic de Jasi.

⁴ Bertalan Imre Bertalan Sándornak, az onesti kat. diáknak fia (vö. *Domokos* 104). Târgu-Ocna-n végzett négy osztályt az ottani gimnáziumban.

⁵ Fűszár, gabonaszár, tarló.

⁶ <r. soc ~ soci 'bodza'.

⁷ Egy öreg Veszili nevű ember nevéből vonódott el.

⁸ A vihar a fákat kidöntötte, s a vészben virágok teremtek. — A szerkesztő e népi magyarázattal szemben megjegyzi, hogy a *vész* köznévi alakban pl. a gyergyói népnyelvben a történeti adatok tanúsága szerint üserdőt jelentett (Vö. Szabó T. Attila: Gyergyó helynevei a XVII—XIX. században. Bp. 1940. 30.).

⁹ Magdó Józsi nevű emberről.

¹⁰ Pál Istvánról.

¹¹ Poszti Jánosról.

¹² Ehhez nyúlnak ki az előbbi sarkok.

¹³ Itt szállították át Erdélybe a sót.

nem szerzelte-e össze őket.¹ Ha a lányt odaigérik, kezét fognak az apatárs-sal, s azután illogatás és ellegetés közben megbeszélik, hogy mennyi *vagyon-ságot* kap és ad.² Másnap elmegy a leány és legény a paphoz *mátká*sodni. A pap háromszor hirdeti ki őket. Ha kiváltották a *primériától* a *pécsét*, akkor szombaton este *leánytáncot csinálnak*. Négy *druská*-t elküldnek, hogy meghívják a fiatal-ságot. Kulacsban bort visznek magukkal és minden-*két mektisztelőnek* s a következőket mondják: *A hazaji és a völegény szépen kéri kinek a szüve húzza, este jön el a mulacságra*. A leányok ajándékok, a legények pedig 10—20 *frank*-ot visznek és reggelig mulatnak. Három hét múlva tartják meg az esküvőt. A völegény egy *vörnik*-ot küld, aki az esküvő előtti napon meghívja a legényeket és leányokat az esküvőre. A vörnik-nak nincs semmi jelvénye; csak egy *palack*-ot visz magával, amely-ben pálinka van. A legények lóháton jönnek az esküvőre. Miután a szeke-rek, muzsikások és a *keresztapák* összegyűltek, a völegény lóra ül, s el-mennek a *hazaji* után. A menyasszony kapuján szalmával bevont lánc van kifeszítve, hogy lóval ne lehessen az udvarra bemenni. A lánc előtt meg-állanak és a bentlevőkkel *alkudozni* kezdenek. Azok csak akkor engedik be őket, ha a magukkal vitt palackokból vagy kulacsokból *mektisztelőd-nek*. Az ajtó előtt van egy vízzel telt *gárnica*, amelyre egy perecalakú fonott kalács van téve. A völegény kezébe veszi a kalácsot, és szélszaggatva szétdobálja a nép közt, a gárnicát pedig a lovával feldönteti. A hazai a küszöbön áll és a völegényt vizes *buszujok*-kal szembeönti; a völegény pedig ostorral üti szembe a menyasszonyt. Ezt azért teszi, hogy a leendő asszony serény legyen. Ezután mind bemennek a házba, s az asztalhoz ülnek. Kint az udvaron szól a muzsika, s az udvaron levők táncolnak. Asztalbontás előtt a völegény egy sült tyukot oszt szét. Ezután fölkelnek, *táncolólag* háromszor megkerülik az asztalt, és kimennek. A *búsa*pa és *búsa*nya leülnek egy-egy székre. A menyasszony letérdel előttük s úgy marad, amíg a búcsúztatót mondják.⁴

*Vajda, hegedűnek álljon meg zengése,⁵
A sarkantyúnak is szűnjön meg pengése,
Mert búcsúzásomnak most léssen kezdése
Legyünk csendességben, míg léssen végzése.*

*Diesősség először a nagy magasságban
Istennék, ki lakik fénylő boldogságban,
Ki rendeltél nekem egy igazi társat,
Akiel megnyertem minden boldogságot.*

*Elsőbben is hozzád nyújtom szavaimat,
Kedves édesatyám, én búcsúzásomat,
Mert Isten után te viselted gondomat,
Sajnálom is mostan téled válásomat.*

*Reszketnek ajkaim belső félelemből,
De még jobban remeg szíved szerelmétől.
Engedj meg, jó atyám, ha meghálotlaltak,
És hogy téged sokat háborítottalak.*

*Azért rád kívánom az Úrnak áldását,
Amikor elvégzed életed folyását.
Adja meg lelkednek örökös szólását
A jó Isten veled, kedves édesapám.*

*Édes szülőbányám, már tehozzád térek,
Még új szállásomra te töled elmenyek,
Áldást Istenemtől én tereád kérek,
Akit én szívemből szüntelen dicsérek.⁶*

¹ Hogy vajjon nem más valaki beszélte-e rá őket a házasságra.

² A bákió csángóknál a kérők egymás után három este mennek el. Vö. Domokos 128—9.

³ Hasonló szokást közöl Csűrű B.: Néprajzi jegyzetek a moldvai magyarokról. EM. 1930: 157.

⁴ A búcsúztató változatait l. Csűrűnél i. h., Domokosnál i. h. 137 kk. és nálam (Népr. jegyzetek a gyimesfelsőlaki és gyimesközéplaki csángókról. EM. 1932:333 kk.).

⁵ A lakodalmi verseket Lupás Péter gazdától másoltam le.

⁶ Vö. még az előbbi forrásokon kívül Orbán B.: A Székelyföld leírása, I, 100.

Látod, édesanyám, elvisznek mellőled,
A mennyei Atya legyen mindig véled,
Amikor életedet halállal cseréled,
Adja Jézusom a te örök béréd.

Apántról, anyámról, kik voltak véreim,
Hozzátk fordítom búcsúzó szavaim,
Bátyáim, ha vagytok, szerelmes néncim,
Kisebbitől nagyobbik, kedves jó öcsém.

Összes rokonság és nyoszolyó-leányim,
Fáradtságokat kívánom hálálni.
Amit már vétettem, most megengedjétek,
A felséges Isten maradjon veletek.

Alljátok előmbé, ti híres legények,
Kik a táncba sokszor szemikre vetettek,
S ajándékba nekem sok mindent vettetek,
Sajnáljátok mostan, nem lettem tietek.

Kedves leány-barátim, hozzátok fordulok,
Ha reátok nézek, szinte megújulok,
De azért szívembe már nagyon búsulok,
Hogy seregeimtől más útra indulok.

Nem lesz már veletek többé maradásom,
A sörjem házánál leszen a lakásom.
Ahogy uram fája, úgy lesz táncolásom,
Jaj, de humor elmúlt az én leányságom.

Kedves dajkám voltál, engemet szerettél,
Jóra tanítottál, a rossztól intettél,
Mint anya leányával vélem cselekedtél,
Most pedig szárnyamra engem eresztettél.

Kedves alsó, felső, jószívű szomszédim,
Mindenféle kedves szép jóakaróim,
Arasszon el az Úr sok örömmel, jóval,
Ne küzdjétek soha semmiféle gondal.

No, most muzsikások, rajta zendítsetek,
Azt a szép indulót lelkesen verjétek.
Kocsisok, vőfélyek, hamar a ládára,
S aki nem fér, üljön a szekér farára.

Ezután a menyasszony s vőlegény a *bússzülőknek* kezét csókol. A vornik a menyasszonynak és vőlegénynek bort tölt egy-egy pohárba. Ezt a borral telt poharat a vőlegény a menyasszony anyjának, a menyasszony pedig apjának *keresztiesen* adja át.¹ A felét küsszák, másik felét pedig áltöntik a fejükön.² A menyasszony feje tetején egy peracet szétszaggatnak és szét-dobálják. Mindenki igyekszik ebből egy darabkát kapni, mivel úgy hiszik, hogy szerencsét hoz. Ha a marhát pl. a vásárba viszik, széttörik a meg-örzött perec-darabot, s odaadják a marhának, vagy ráhintik, mert akkor olyan sok vevő jön, mint most a lakodalomra. Felülnek a szekérre. A vőlegény lóra ül. A ló fékjén kétoldalt díszes *servét* függ. A menet elindul a templomba. Elöl megy a vőlegény és a legények lóháton. Utána szekéren a menyasszony, a következőn a zenészek, végül a többi szekér megy.

A vőlegény kalapjában az a virág van, amelyet akkor kapott, mikor eljegyezte a menyasszonyt. A menyasszonynak, akinek a fejét fátyol és petyóla díszíti, nem szabad visszanéznie. A keresztapák egy-egy pár *pántlikával* és virággal díszített gyertyát visznek. Az esküvő gyónás után, mise előtt történik. A pap *béavaltja* a menyasszonyt az asszonyok sorába.³ A fiatal pár mise alatt áldozik. A menyasszony szülei nem a lakodalmi menettel, hanem külön mennek a templomba. Mise után a lakodalmi nép a vőlegény házához megy. Ütközben ilyenféle dalokat énekelnek:

Megdöglött a vén juhu,
Nem kell neki több sarju.
Jujjújúj!

Kicsi csipor, új lábos,
Szóke Péter új házós.
Sokat jártam hézzátok,

¹ A bákói csángóknál a vőlegény a búsapának, a menyasszony a búsanának adja át a pohár bort, miközben kezét csókolnak. Vö. Domokos 144, Csúry 162.

² Vö. Domokos i. h.

³ Vö. Balogh 333.

Sok essőbe, sok sárba,
S ha vissza nem adod a gyűrűmöt,
Kitépem a hajadot.

Meg akartam házasodni,
Galambot akartam fogni.
Galamb hejélt varjat foktam,
Bánom, hogy mekházasottam.
Sok essőbe, sok sárba,
Sokat jártam híjába.

Vesztél róna anyádba,
Nem jártom vón híjába.

Se nem fontam, se nem vārtam,
Megés nagy szekeret raktam.¹
Jujjujjú!

Őszi csürke, tavaszi,
Jaj be szép a hazaji.
Annak szép és kell lenni,
Ha velünk akar jönni.²

Mikor a vőlegény házához érkeznek, a nyoszolyók a következőt éneklik:

Hold ki anyám a széket,
Mer elhoszták a szépet.³
Jujjujjú!

A vőlegény anyjának a karján egy percc van, kezében pedig egy liter bort tart. Így várja a menyasszonyt, akit a kezénél fogva bevezet a házba, és akivel háromszor megkerüli az asztalt. Azután mind bemennek a házba. Délután három-négy vornik meghívja a bússzülőket és másokat is a lakodalomra. A meghívottak csak este mennek el. Midőn a vendégek az asztalhoz ülnek, a *bússzűztető* a következő asztali verset mondja el:

Vőfélyek érkeztek hírcs Perziából,
Követeket küldtek hozzátok Scitziából.
Utánam érkeztek megterhelt tevéim,
Majd előkerülnek most pompás étkeim.

Az első tál étel lesz bagolynyerítés.
Utána érkezik a kemencenyögés,
A csürke ordítás meg borjú köhögés.
Vége érkezik az üres kocsiörgés.

Egy öreg szórdiszónó lészén bépácolva,
Egy beteges prűcsök lesz a nyárásra húzva.
Sült pecsenye helyett egy nagy fejsze foka,
Ötvenhatszennedős csitkómnak a mórja.

Már most nem időzők, menyek a konyhára,
Azonnal itt vagyok Szent György napjára.
Addig csak mindenki járja a bolondját,
Forgassa meg kiki az oldalbordáját.

Húzd rá, Csabzi, addig szóljon az a gardon,
Nem halotti tor van, hanem lakodalom.
Násznagy uram, lássuk azt a rittyegtelőst,
Vagy ha jobban tetszik, a kálai ketilőst.

Ezután esznek és isznak. Az ételeket és italokat a vőlegény szülei adják. Evés után következik az ajándék-gyűjtés. Két vornik egy tányérra két poharat tesz, bort önt bele, s a következő szavak kíséretében adja át a keresztlapáknak: „Szépen tisztелеm a keresztlapákat, hogy amit szívik húzza, aggyanak.” Az adott pénzt egy másik tányérba gyűjtik. Minden alkalommal kikiáltják az ajándékösszeget. Ezután sorban mindenkit így *mektisztelnek*, s mindenkitől összegyűjtik az ajándékot. Ennek végeztével kiviszik az asztalokat és táncolni kezdenek. Táncaik a következők: *hējca*,⁴ *maquaros*,⁴ *hóra* v. *kezes*.⁵ Később elviszik a menyasszonyt a másik szo-

¹ Vö. Domokos 145.

² Vö. Balogh 342.

³ Vö. Csűry 162, Domokos 145.

⁴ Balogh 332.

⁵ Csűry 162.

bába, ahol a keresztanya *békonyója*. Közben felöltöztetnek egy asszonyt vagy férfit női ruhába *csúfnak*, guzsalyt adnak a kezébe és muzsikaszóval kísérik be a vendégek közé. A vőlegény elébefut. Ezt háromszor megismétlik. Ezután zeneszóval bevezeti a keresztapa a menyasszonyt, kinek a feje *servét*-ből készült *hobot*-tal van letakarva. Háromszor megkerülik az asztalt. A vornik azt *rikóccsa*: „Ki veszi le a hobotot?” Valaki mondja: „Én.” A vornik kérdi: „Mennyit acc érte?” Erre egy bizonyos összeget ígér. Megszóval a zene, s valamennyien megkerülik az asztalt. Megállnak. A vornik kérdi: „Ki ad többet?” Ez az eljárás addig ismétlődik, amíg többet senki nem ígér. Aki a legtöbbet ígérte, kimegy, két fenyőpálcikát hoz be, ezekkel *táncolólag* leveszi a hobotot a menyasszony fejéről, és a saját fejére teszi. Kicsit még táncol, s aztán kifizeti a keresztapának az ígért összeget. Ezután a keresztapa táncoltatja meg a menyasszonyt, néhányat fordul vele, s aztán a keresztanya előtt levő tányérba húszt lejt tesz. Utána a vőlegény táncol a menyasszonnyal. Ő is pénzt tesz a tányérba. Mindenki megtáncoltatja a menyasszonyt és pénzt tesz a tányérba. Ezt *sántatánc*-nak hívják. Reggel, mikor *kivirjad*, a keresztapákat a csűr mellett *létrára nyúccsák*; felnyomják a csűr gerendájához és kérdik: „Hány liter bort acc, hogy mek szabadúj?” Ha elegendő bort ígér, elengedik, A mulatság délig is eltart. Másnap hazamegy a menyasszony a *zesztré*-ért, vagy *hólmijá*-ért, s az új házba viszi. Egy hélig nem szabad hazamennie. A legtöbb lakodalom október-, november-, január- és februárban van.

Keresztelés. Ha a gyermek megszületett, elmegy az apa ahhoz, akit *komának óhajt*, és megkéri, hogy keresztelje meg a gyermeket. Két-három nap múlva a meghívás után a *komaasszony* a következő ételeket viszi a beteg asszonynak: sült tyúkot, húslevest laskával, egy l. bort, pálinkát és kenyeret. Az újszülött részére visz: inget, sapkát és *plakomá*-t. Ezt *kicsi radiná*-nak hívják. Ezután kb. három-négy nap múlva megint visz az asszonynak kis radinát. A harmadik radinát *nagy radiná*-nak hívják. Erre a *koma* és a jó barátok is elmennek és *mektisztelődnék*, s ezért *kumetriá*-nak is hívják. Ez a szülők költségén történik. Az újszülöttet születés után egy-két hét múlva keresztelik meg, mikor az anya fel tud kelni. Csak a templomban keresztelnek. A gyermeket a *komaasszony* viszi a templomba. Vele megy a *keresztkoma* is, aki két szál gyertyát visz. A gyertyákra *vérés és feteké bérké*-vel egy-két méter gyolcs van kötve. Ezt *kolozsmá*-nak hívják. Egyik gyertya a templomban marad, a másikat hazaviszik, hogy a gyermek betegsége idején égethessék, s majd halálakor a kezébe adják. Ha a gyermek olyan nagyon beteg, hogy a papot nem várhatják meg, akkor a kántorhoz viszik *megönteni*. Ha a gyermek betegeskedik, — szerintük ez különösen akkor szokott megtörténni, ha az anya a *krúd* gyermeket egyedül hagyja — más nevet adnak neki. Kb. negyven nap múlva a szülés után elmegy az asszony a gyermekével együtt a templomba az ú. n. *kiszabadulás*-ra. A templom ajtajában letérdel. Egyik kezében a gyermeket, a másikban pedig a keresztelésnél használt gyertyát tartja. A pap, akinek 12 tojást és egy tyúkot visz, imádsággal *kiszabadiccsa*.¹ Amíg az asszony *szabadulatlán*, nem szabad kijárnia és nem szabad vizen átmennie.

¹ Fő, Balogh 346.

Temetés. Ha valaki haldoklik, az ott levők égő gyertyát¹ tesznek a kezébe. Ilyen esetben legalább hárman vannak jelen. Ha a haldokló kiszenvedett, elveszik az égő gyertyát tőle, kimennek a szobából, és háromszor megkerülik vele a házat azért, hogy a halott lelkét a épületből elkísérjék. A gyertyát az viszi, aki segített a haldoklónak a gyertyát fogni. A halottat azután *feljérszlik*, felöltöztetik és *elravatalozzák*. Két *kecské*-re deszkákat tesznek. Ezt leterítik egy *csérgé*-vel, s hogy a kecske lábai ne látszódnának, bevonják egy *rúdravaló*-val.² A csérgére lábtól-fejig párnákat tesznek, s ezekre teszik reá a halottat. A halott jobb felén lécből készült keresztet állítanak föl. Ennek vízszintes szárára jobbra és balra egy házilag (tehát nem boltból vett) készült viaszgyertyát helyeznek el úgy, hogy mindkét vége egyszerre égjen. Ezeket a gyertyákat kétszer olyan hosszúra készítik, mint amilyen hosszú a halott. Este eljönnek a barátok és ismerősök, a fal mentén elhelyezett padokon leülnek és elbeszélgetnek, amíg a kántor megjön, hogy a zsoltárokat énekelje. Ezt *zsoltározás*-nak hívják. A halottat egy percre sem hagyják egyedül; a gyertyák pedig állandóan égnek. Az öregebbek továbbra is a halott mellett maradnak, a fiatalabbak pedig a másik szobába, vagy jó időben az udvarra mennek. Ezt az összejövetelt *privéggy*-nek³ hívják. Másnap este koporsóba teszik a halottat. Ezt *koporsótétel*-nek hívják. A koporsó alsó részébe, a fejénél, mindkét oldalt egy-egy *lik*-at vágnak és a likra *évegecské*-t tesznek, hogy a halott kinézhesen, s hogy világossága legyen. Három napig, amíg a halott a háznál van, a szemtet a házból nem viszik ki, hanem a ravatal alá seprik. Harmad nap, miután a pap s kántor a szertartást elvégezte, kiviszik a halottat a szekérre. Mielőtt a szekér elindulna, alája egy vízzel telt cserépfazekat tesznek, amelyen egy sült pereg van. Ezeket egy darab vászonnal leterítik. Ezt *palló*-nak hívják. A szekér keresztülmegy ezen a pallón azért, hogy a halottnak a másvilágon pallója legyen, hogy a vizeken átmeheessen. Indulás előtt a halott kezébe pénzt is tesznek, hogy legyen mivel a vámkot megfizetnie. Menet, ahányszor csak vizen át visz az út, a halott hozzátartozói a *vivők*-nek — akik a keresztet és a gyertyákat viszik — néhány lejt adnak, hogy vámkot fizessenek a halottért.⁴ A halottat először a temető közepén levő templomba viszik. Ha a temetés délelőtt van, a pap elmondja a gyászmisét, ha délután van, a *veszperá*-t éneklük el. Ha csak a *diák* temet, akkor csak zsoltárokat énekelnek. A templomból a *gödörhöz* viszik a koporsót, a halotti szertartás befejeztével leeresztik a sírba, és leöntik borral. Ezután a *gödörösök*-nek a gödörön át egy-egy csirkét vagy tyúkot s egy-egy peregét meg egy cserépfazék vizet adnak át⁵ ezekkel a szavakkal: „N. N., ezen a világon legyen a tiéd, a másvilágon legyen a halotté.” Ha a halott férje vagy felesége él, akkor a koporsóban levő halottnak ingét szétnyitják, mert másképpen a nő nem tud férjhezmenni, sem a férfi nem házasodhat meg.⁶ A

¹ Rendszerint a keresztelésnél használt gyertyát teszik a haldokló kezébe.

² A gyimesi csángóknál *rudilepcső*-nek hívják (Balogh 349).

³ Gyimesen a szónak több változata él: *privéggy*, *prúvégy*.

⁴ Onești-ben a gyermeknek adják a pénzt. Vö. Domokos 100.

⁵ Onești-ben egy új fazék vizet és két élő tyúkot adnak. Vö. Domokos i. h.

⁶ Onești-ben is megvan ez a szokás. Vö. Domokos i. h.

femetőbből a *halottasak* visszatérnek az ú. n. *tór-ra*, amelyen a kántor is résztvesz, hogy az ételeket megáldja.

A legtöbb sírkereszt fából van, s a legtöbbön román fölirat van.¹ Egy magyar fölirat pl.: Ezen sírbolt fedi már néhai Ambrus János 72 éves porait a hűn szeretett nőjével Kádár Máriával 42 évet élt, hagyva hátra 4 gyermeket. Meghalt 1864 Ápril 5-én. A legrégebb sírkő 1841-ből való: It fekszik Ist. segedelméből (olvashatatlan) 1841, 23 Deceber. Élete hosza 77.

Házasélet. A csügési magyarok szeretik a gyermeket. A 8—10 gyermekes család nem ritka náluk. A nő a férjét magázza (pl. *Jőjön csak kijed! Kijed jőjön ide! Tessék ide, hallá-é?*), ritkábban tegezi is. A férj viszont a nőt mindig tegezi (*te, magad*). A gyermek az apját így hívja: *édesapa*, gyakrabban: *tátá*, az anyját: *édesanya*, gyakrabban: *mámá*, a nagyapját: *nagyapó*, gyakrabban: *nagyátá*, a nagyanyját: *nagymámá* vagy *nannyó*, a nagynénjét: *néni*, *nénike*, *mëtusa*, a nagybátyját: *bácsi*, a sógornőt: *ánygyi*, az unokatestvért: *véré* (pl. *az én első, második vérém*). A menyasszonyt *hazajinak*, a koszorúleányt *nyoszójó-nak*, a násznagyot: *keresztapá-nak* (ez a vőlegényt *keresztfiam-nak*, a menyasszonyt *keresztleányom-nak* szólítja), a kisebb leányokat: *leányká-nak* vagy *cefré-nek*, a fiúkat *nándros-nak* hívják. Az idősebbek a fiatalabbakat tegezik, ezek pedig az öregebbeket magázzák (*kijed*). A harmadik személy megnevezésére az: *ökemé-t* használják. A komának magázzák egymást még akkor is, ha azelőtt tegeződtek.²

Vendéglátás. Az idegent az első pillanattól kezdve szívesen látják. Ha az úton találkoznak vele, meg is kérdezik, hogy honnan jön, s hova megy. Ha a faluban marad, szívesen látják vendégül. A köszönés formái: „Dicsértessék Jézusnak a szent neve.” „Jó reggeli, (s utána: *Há félkelletgett-é?*) estét, napot aggyon a jó Isten.” „Dicsértessék a J. Kr.” „Jóccokát.” Ha a vendég bemegy a házba, így kínálják meg hellyel: „Tessék, üjjön le nálunk.” „Ereszkeggyék le nálunk.”³ Ha egymást meglátogatják, azt mondják a vendégnek: „Hála Istennek, egészségbe jöttök.” Erre a vendég ezt feleli: „Hála Istennek, egészségbe kaptam” (v. kaptuk).⁴ Az étel kínálásnál ezt mondják: „Használjom belőlle, ha jól esik.” Búcsúzáskor: „Maraggyanak békével.”⁵ „Isten hirivél járjanak!” „Isten álgya még!”

Ételek. A reggelit *ebéd-nek*, az ebédet *déli-ebéd-nek* hívják. Főételük a tej, túró, orda, vaj és zsendice.⁶ Húst ritkán, s inkább csak ünnepek és lakodalmak alkalmával esznek. Ételek: *laskaleves*, *galuska*, *bőjtös-galuska*, *tokán*, *csigir*, *savanyó mártás csürkével*, *alivánka*, *ünőtúró*. Az *ünőtúró-t* a következőképpen készítik: ha a tej megalszik, a tejfölt leszedik, s úgy teszik a *szóbá-ra*, *kifűttik*, s ha *kifűlt*, akkor a sava kiválik; ezután a javát a *zegehná-ha* teszik, hogy a még benne levő savó kicsepegjen, s végül *téfol*-tel *összevegyítik*. A *savanyótej-et* a következőképpen készítik: az aludttejet a kemencén *kifűttik*, lehülés után összekeverik s úgy *bogoson* a *putiná-ha*

¹ Aici odihnește roba lui Dumnezeu N. N.

² Ugyanígy van ez a gyimesi esángóknál is. Vö. Balogh 346.

³ Ugyanígy mondják Gyimesen (l. Balogh 346) és máshelyt Moldvában (Csűry 165).

⁴ Ez valószínűleg a rom. *bine ai venit* = Willkommen!; a vendég válasza: *bine am găsit* átfordítása.

⁵ Vö. a rom. *rămâi cu bine* 'gehabt dich, gehabt euch wohl!' Tiktin.

⁶ Vö. Balogh 346.

teszik, forralt tejet öntenek rá és összekeverik. *Plátya*: a rizset húslevesben addig főzik, míg a leve elapad; erre aztán cukrot hintonak s így teszik rá a húst. Ezt különösen lakodalmaknál készítik. *Tórmáshús*: a főtt húst a *liggyán*-ba teszik, a tormát a *kérgitől mekháncsák*, megreszelik, cukorporral összevegyítik s aztán hússal összekeverik. *Szilvás*: ha a hús félig megfőtt, aszaltszilvát dobnak a levébe, s úgy főzik tovább. *Pitán*: a kukoricalisztet *mekfórózák*, megkeverik, hogy a vízzel *ésszevigyűjön*; kevés fehér búza-lisztet tesznek hozzá, megdagasztják, káposztalapura teszik, s úgy helyezik be a kemencébe. *Tojásrántotta*, *zöld- és szemes faszújka*. A *tepsi-t* *tevál*-nak is hívják.

Ruházat. Minden ruhadarabot házilag készítenek, csak a *kalap*-ot, *ruhát*, *cépők*-öt, *bakkancs*-ot, *bocskór*-t, *taxi*-t és *dészüszijű*-t vásárolják. A nő nyári ruházata egy csipőig érő *pendej*, s egy, a csipőn alig lejjebb érő gyolcs *ing*. A hétköznapi ritkán van *himvárva*, az ünnepnapinak nyakán. vállán, ujján és *mejjin* sok *him* van. Ezt egy arasznyi széles, gyapjúból szőtt, tarka *ő*-vel erősítik a derékra. Erre jön a sárga, zöld, piros, kék csíkokkal és néha rőzsálakkal átszőtt fekete *karinca*, melyet a derékra csavargatnak, s egy kétujjnyi széles, tarka gyapjúból készült *bernéc*-cel kötik át. A fejen *ruhát* v. *féjkendő*-t viselnek. A leányok rendszerint hátul, az asszonyok pedig elől az áll alatt kötik össze. Az öreg asszonyok a *fejkenő* alatt *fész*-t vagy *fékötő*-t, *főkötő*-t viselnek. A lábon *kolcun*-t, *cépőköt* vagy *bocskór*-t viselnek, a nyakon *érmét* és *gyűnygy*-öt. Télen az idősebb asszonyok a lábon a térden alig feljebbérő, fehér gyapjúból készült *csóriká*-t viselik. Télen ezeken kívül még térden jóval alábbérő sötétszürke v. sötétbarna darócból készült *zeké*-t vagy hosszú *perémes-bundát* vagy *kozsók*-ot viselnek.

A férfiak nyári ruhája alul a vászonból készült *gagya*, a *kicsiding*. Erre jön a *harisnya* s a *nagging*, melynek csak a nyakán van egy kis himzés. Az ünnepi ingnek az alsó szegélyén *rece* van. Az inget a derékra *dészüszijű*-vel szorítják rá. Hidegebb időben fekete posztóból készült *lájbi*-t vagy *mejjesbundá*-t vesznek magukra. A lábon *cépők*-öt, *bakkancs*-ot vagy *taxi*-t viselnek. Felsőkabátnak a *kicsi-kozsók*-ot vagy *kozsocsel*-t és a *zeké*-t viselik. Nyáron kicsi karimájú zsinorós kalapot (mely néha pávatollal van díszítve), télen pedig *kucsmá*-t hordanak. A völegény kalapjában *petyálá*-ból készült virág van. Hosszú: *bűtült* haját ritkán, s csak az öregeknél lehet látni.

Hogy készül a vászon? Először a virágos kender szedik le, *osztág* a magossal. A virágost a *tó*-ba teszik, ahol egy hétig és három napig ázik. A magos három hétig ázik. Kiszedik, megmossák és száradni teszik. Ha jól megszáradt, *tiló*-val *tilól*-ják, azután *vonagoló*-val *kivonagójják* és *léhel*-tel *léhelik*. Ami a léhelben marad, *szösz*-nek hívják, a *gacca* pedig leesik. A szösz *gerebény*-nyel *meggerebelik*. A tiszta szálót *guzsāj*-ra teszik, és *orsó*-ra *fonnyák*. Az orsót a rajta levő fonállal együtt *duvaszká*-nak hívják. Az orsóról *kákó*-val *félmatolláják* a *matollá*-ra. Innen leveszik és *hammas* lúgba *belédöglesztik*. Egy *éjén* vagy napon át áztatják; azután kivesszik, hideg vízbe teszik, *mekszapúják*, *kisújkójják*, hogy fehérebb legyen. Ha megszárad *tekerőlevél*-re teszik, s innen a *csöllökerék*-kel a *maszó*-ra tekerik, s mikor *levégződött* a *tekerése*, a *vetőfá*-ra vetik fel. A csöllökerék kerekén

levő bevágást *hürrét*-nek hívják. A *vetőfá*-n osztják be, hogy hány *zseréb* lesz. Egy *zseréb* = 10 *ige*, egy *ige* = 3 *szál*. A *vetőfá*-ról felvetik a *hasajó*-ra, s azután *beléfogdossók* a *nyistek*-be és *bórdá*-ba.

Az osztóváta részei. Az *áll*, ezen nyugszik az egész osztóváta. Az *áll* négy *láb*-on áll. Az állakat középen és elől az *átalfa* foglalja össze. A hátulsó *átalfa* a középen ki van *likasztva*; ebben a *lik*-ban van a négy darab *lábittó* a *lábittófőj*-jel. A hátulsó hasajónak két végén van egy-egy *lik*; ebbe fűzik bele a *spárgá*-t, amellyel a *ponkostor*-t megkötik. A hátulsó hasajónak *belső* végét a hasajó *feji*-nek hívják. Ezen négy *lik* van; ezekbe van beletéve az *eresztőrúd*. A hátulsó hasajón vannak még a *csép*-ek. A hátulsó hasajó és a *nyistek* között van két *keresztcsép* azért, hogyha a fonál kiszakad, *össze ne bolondujon*. Az első hasajónak a *feji*-ben is négy lyuk van; ezekben van a *lúzvas* és az *eresztő*. Ezekkel forgatják az első hasajót, hogy a vászon feszesen álljon. A *bórdahíj*-ban van a *bórda*. A *nyistek* a *csércsekariká*-n függenek alá. A *vetőllő*-ben van a *bélfa*, amelyen a fonállal telt *cső* forog.

Van *kendervászon*, *gyapotvászon*, *csitvászon*, amely csak *mejjék*-ből van. Egy osztóváta hossznyi vászon neve: *nyúlás*.

A ház és környéke. A házat maguk építik *boroná*-ból. Ezeknek végeit *gerezd*-be vágják, hogy összeilleszthessék. Ha a boronákat összeillesztették, ráteszik a *szélkoszorú*-t, erre pedig a *szarúfák*-at. A *szarúfák*ra *lécek*-et tesznek, s ezekre rászegeznek a *dránica*-t. Cseréppel fűdött ház kb. csak tíz van a faluban. A boronákat *meksusávpázzák* vagy *megbólhájszák*. A lécek közé s a lécekre *utisór*-t csapnak, *kezze*l *lesikítják* és ha megszáradt, *be-meszelik*. Téglából épült ház nincsen. A ház beosztásában nincs rendszer. Ereszes ház, amilyen pl. a gyimesi csángóknál látható, csak 5—6 van. A legnagyobb szobát *tisztaház*-nak vagy *odáj*-nak hívják.

A szoba közepe rendszerint üres. Ebben a szobában van a *karoságy*, melynek két végén (a lábánál s fejénél) magasra felrakva állanak a színes *csérgé*-k, fehér és színes *szősztepedő*-k, *lécsér*-ek és *párnák*. Az ágynak *közébelső*, üresen maradt részén vannak elhelyezve a *harisnyá*-k, *bundá*-k és *zeké*-k. Mindezeket *zesztré*-nek hívják. A fal mellett van a *lata* vagy sok helyen a *tulipántos lata*, amelyben pénzt és *gúnyá*-t tartanak, egy asztal, amelyen fényképek, *csiprok* és egy sajtból préselt éremalakú, domborműves *pépusa* van. A sajtból készült pepusának *fából van anumē tipárj*!; ebbe beleteszik a friss sajtot, megnyomatják s csak akkor veszik ki, ha már jól megkeményedett. A fal mentén, a szögletben van egy-egy *padláda* vagy *kanapé*, *kánapé* v. *láica*, amelyekben szintén *gúnyá*-t tartanak. Felettük a falon van egy-egy *lécsér* vagy pedig *szkārca*, melyet *pépusá*-ból készítenek és fagerebennel vernek le. A szögletben, ahol a két pad találkozik, áll a *nagyasztál* vagy *dulápos asztal*. Szemben a padokkal, az asztal mellett székek állanak. A falon, rendszerint a bejárattal szemben, függ egy *fenyőrúd*, s rajta egy csipkés *rudilepedő*; erre *rējá* vannak *sorólva* az ünnepi *várottas ingek*, *karincák*, *ruhák* v. *főjkendők*. Némely helyen van a falon egy *gúnyafelakasztó* is. A kályhát *szobá*-nak hívják és téglából v. vashól van. Az udvaron levő sütőkemencét *kuptór*-nak hívják. Az ablakon van a *firhang*. A falon fényképeket és magyar (Jézus, Mária, Szent Antal) meg román (Constantin și Elena, Sf. Neculae, Sf. Gheorghe, Maica Precista,

Cuvioasa Paraschiva) feliratú szentképeket látunk. Szláv feliratú képek csak a román családoknál vannak. A konyhában van *ágy, asztál, pad, bidár*. Ennek tetején tartják a cseréptálakat, fakanalakat, fazekakat, alul pedig az ételmaradékokat. A konyhában a *fűtő* vagy *szóba* áll, mellette pedig a *gárnica*. A házakon kémény nincsen. A füst a tetőn készített *füstlik*-on át megy a szabadba. Kéményt azért nem építenek, hogy a füst vonja be a dránica-kat és óvja meg a korhadástól.

Az udvaron van az *istálló*, melynek emeleti részét, ahol szénát tartanak, *odór*-nak hívják. A középső tágas részt, amelyet elül és hátul is kapu zár le, *csűr*-nek hívják. Ide hajtanak be a szénával megrakott szekérrel, s innen dobják fel balra és jobbra az *odór*-ba vagy *hí*-ba a szénát. Ha az istállóban levő állatoknak szénát adnak, nem kell a csűrből az udvarra kikerülni, hanem az istálló oldalába vágott s a *jászój*-hoz nyíló *oblon*-on át teszik a jászolba. A disznókat és a baromfit a *pajtá*-ban tartják. A marhákat és lovakat az istállónak a csürtől jobbra vagy balra levő részében tartják. Ha *bórnnyú, csitkó* vagy *bárány* is van az istállóban, akkor ezeket egy *grátéj*-jal elkerített helyen tartják. A csűr másik felén levő részben tartják a *szekért*, *szán*-t, *eké*-t, *boronát*-t. A szerszámok (*kasza, villa, kapu, gerebje, csákány, lapát* 'ásó') vagy itt, vagy a kis *sopron*-ban állanak. A házat, a csürt és a többi épületet közös néven *tellá*-nak hívják.

Növények. A kertben virágot, konyhai növényeket és gyümölcsöt termelnek.

V i r á g o k: *csipkerózsa v. trándályir, nálbavirág, muskáta, napraforgó, délingyilló, klopocél-virág, cigánvirág, csercsővirág, buszujok, citros, bazsarózsa, őszirózsa, katicavirág, árvacska, gyérnyina, piros boglár, bábvirág, sarkantyúvirág, pillangóvirág, szentantálvirág, boroszlány, fátalan, pázsintszekfű, ciframák, cifraborsó, rezeta vagy mánabüzű. — Mezei virágok: kukukvirág, toporás. — Konyhai növények: hagyma, fokhagyma, prázs, léstyan, tárkony, kapor, saláta, káposzta, cékla, morok ~ murok, petérzsejém, cellér, csombór, törma, bórsó, ennivaló bosztán, disznóbosztán, mák, pityóka, karalábé, faszujka, podbállapi. — Gyümölcsfélék: alma, meggy, cseresznye, dió, szilva, vackór, körte, egres, kokójsza, pèdurec. — Gomhák: kecskegomba, kenyérgomba.*

Háziállatok: *Ló, kanca: kabola, mélé, csitkó, tehen, ökör, bórnnyú, tinó, bika, kam, gője, ártán, sūdō, malac, johó, bērbécs, bárány, diszkebárány, diszkebērbécs, diszke, meddūjohó, kecske, cáp, cápocska, vetuja, estēr. A tehen megűződik. Ha a tinó már két éves korában borjuzik, azt mondják: nyelápkául bórjudázott. A johók bērēgnék, a kecskék pērszēlōdnék. — Kakas, tyúk, csürke, klóska, pújka, pújkakakas, pújkafiak; lūd, ganci: ganár. A ganci megganázza a ludat. Réce, gácsér, récefiak, galamb, kutya, hájta: szuka, szukamacska, mótán: bakmacska. — A méheket fakūpū-ben vagy kaptáros kūpū-ben tartják.*

Ökörnevek: *Pór, Pléván, Jámbo, Miska, Buzsór, Kudál, Bogyál, Bolakhás, Tulok. — Tehénnevek: Pèdurēán, Lunáj, Flórika, Vērián, Dumán, Zsvojáná. — Lőnevek: Csillag, Csinos, Rigó, Fecskē, Bándi. — Kutyanevek: Muszka, Furku, Brezój, Vrencsán, Bálint, Rēdván, Mozok.*

* Sajnos, a szerző nem közli e növények tudományos (latin) nevét. — A szerk.

Állathivogató és kergető szók. Tehénhivogató: *Nye-nyeccc!* Tehénkergető: *hej-hej!* (*hējgēt*). A lovat így indítják meg: *Előre, fiak! Gyí! Hí! Háj!* Így állítják meg: *hó!*,¹ *prrr!*² — Disznóhivogató: *csőkő, csőkő!*³ Malachivogató: *ty, ty, ty, cs, cs, cs* (*csemesellik*). A jobbra fogott ökör *hízból jár*, a balra fogott *csából jár*. Ha az ökröket balra akarják terelni, azt mondják: *híz, híz!*⁴ ha jobbra: *csá, csá!*⁵ Lúdhivogató: *liba, liba!*⁶ Récehivogató: *ucsu, ucsu!*⁷ Tyúkhivogató: *puj, puj, puj!*⁸ A kutyát így kergetik: *Nye, fére! Ciba!*⁹

Juhakol. A juhakol neve *esztēna*. Az *esztēna* három főrészből áll: *észrunga* v. *észtrunga*. Innen hajtja az *észtrungár* v. *észrungár* v. *monyátor* a juhokat az *esztēna* másik részében, az ú. n. *komárnyék*-ban levő (három) likakhoz, ahol megfejik. Mindegyik lyuknál ketten fejnek. A megfejt juhok a *bētētúr*-ba mennek. Az *esztēnának* azt a részét, ahol *megójtják* a tejet, megfőzik az *órdát*, s elkészítik a sajtot, *tűzelő*-nek hívják. A *túrós esztēna*-ban vannak a *pócok*, amelyeken a sajtokat tartják. Ennek a földje *fakereg-völ* van befödve, hogy a sajt meg ne romlotjék.

A juhokat *vidēr*-be fejik. A *bács* a *vidērből* a *budáká*-ba szűri a tejet, nagykalánnal *ótót* tesz a tejbe és *összevagyítja*. A megalult tejet a *kanálból* *elveri*. A sajtot a *facsaró*-ba s ezzel együtt a *krintá*-ba teszi. Ha a *savó* kifolyt, a *facsarót* kibontja, s a sajtot *összemörzsója*, hogy kijöjjön az *író*-ja vagy *zsenuit*-ja. Ezután megint beleteszi a *facsaróba*, jól összezsavarja, deszkát s erre pedig *uristenes* követ tesz. A *zsenuitot* *budurój*-ba teszik és *brigidó*-val vaját vernek belőle. A *budáká*-ban maradt édes savót *üst*-be töltik, s a tűz fölé teszik. Az üst *kórlát*-on függ. A *monyátor* v. *észtrungár* a *lapocká*-val addig kevergeti, amíg *óráddzik*. Azután *féresírti* az üstöt, s az ordát a *zegelná*-ba teszi, hogy kifolyjék a savó. A sajtot *túronak* a *róvalton* töri meg. 400—1000-ig való *johát* a *vétáv* *konducsája*. A *diszkepásztór* a *meddű*-johókkal,

A szekér és részei. A szekérrúd elülső végén van egy kis hajlított rúd, az ú. n. *kētusa*. A rúd vége és e közé teszik be a jármat és erősítik meg egy hosszú szeg segítségével, amelyet a rúdba, kétusába és járomba fűrt likon dugnak keresztül. A rúd szekér felőli része bele van foglalva az *első párná*-ba erősített *ágas*-ba. Ezen van a *felső párna*, rajta pedig a *fürgentyű*, melynek mindkét végébe egy-egy *rókanca* : *cēpus* van vassal beleerősítve. A *rókanca* felső külső végéhez egy-egy széles vaskarika az ú. n. *drugár* van erősítve. Mivel a közönséges szekérnek oldala nincsen, szénahordáskor az oldalrúdákat a *drugárba* dugják bele. Az elülső ágasnak hátrafelé nyúlt két karját összekötő fát, s a rajta levő vasat *szplíná*-nak hívják. Ez megakadályozza, hogy az ágas a földre *böklennyen*. A *fürgentyűhöz* van erősítve a *vília*, s ebbe az első és hátulsó *tengő*-t összekötő *nyújtó*, amelyen több lik van, hogy a szekeret tetszés szerint *kürticcsák* v. *nyúccsák*. A hátulsó tengely villaszerű ágását *dzsemēnēr*-nek v. *ikresfá*-nak hívják. Erre egy

¹ Ugyanígy Gyimesen. L. Balogh 350.

² Ugyanígy Moldvában. L. Csűry 170.; Gyimesen ezzel indítják meg a lovat. L. Balogh 350.

³ Gyimesen *cská, cskö!* l. Balogh i. h. vö. még Csűry i. h.

⁴ Vö. Csűry i. h.; Balogh i. h.

szeggel erősítik rá a nyujtót. A *párná*-kat a lengelyhez négy *táring* foglalja. Lovas szekérnél előtt az ágashoz a *kereszt* van erősítve, melynek mindkét végén egy-egy *kánkó van*. Elbbe teszik a *késefá*-t, amelyre *lánc*-ot v. *húzó-szíj*-t húznak. — A kerek részei: *kerekfőj*, *fentő*, *kerekfal*, s ezen a *kereksina*. A kerekfej *törk*-ében van a vashól készült *buksa*. A kerekfejre *vasabroncs* van húzva. A kerek lecsúszását a lengelyről a *muterká*-k akadályozzák meg. A lengelyen a kereken belül van a *marokvas*, amely a lengelyt a kopástól megóvjá. A tengelyvasnak azt a részét, amelyen a kerék forog, *szálkavas*-nak hívják. A párnákon nyugszik a *pomosztin*. A szekeret elöl és hátul lezáró deszkát *fundétór*-nak hívják. Azt a rudat, amellyel télen s nyáron *csúszólug* fát vontatnak, *tézsolá*-nak s a végén levő vasszerkezetet *csaflintá*-nak hívják. Ennek részei: a *karika*, *förgő*, *béka*, *karika* és *csaflinta-nyelv*; ezt az utóbbit verik bele a fába, amelyet vontatni akarnak. A lengely végét *pakurá*-val kenik. — A ló fejére *fék*-et v. *kantár*-t, a szájába pedig *zabolavas*-at tesznek és *húzó-szíj*-val v. *gyeplő*-vel v. *lánc*-cal kötik az *óstyá*-hoz v. *rúd*-hoz. A *nyérgét* *kjringá*-val erősítik a lóhoz. Széna és fa *csatlani előkötőlláncot* használnak. A szekér kerekének forgását a *lütön* lefelé láncsal, az ú. n. *tyédiká*-val akadályozzák meg.

A járom részei. *Járomájsa*, *járomfőjsa*. Ezt a kettőt a *bórdica* köti össze. *Járompáca*, *járomszög*, amelyet a járomfejfán, kétusan és szekérrúdon levő lyukakon dugnak keresztül.

A szán és részei. A szán két *talpon csusz*. A talpokba két-két *szálláb* van erősítve. Ezeken áll az *eplén*. Elöl a szán *ór*-át a *keresztorszok*, ezt pedig az első eplénnel a *vonorszok* köti össze. Azt a szánt, amelynek két eplénje van, *rakószán*-nak hívják. Az eplénekre a szán hosszában átfektetett rudakat *koresová*-nak hívják. A *tőke* hordásánál a *bakszán*-t használják. Ennek csak egy eplénje van. A kicsi szánt *szánkó*-nak hívják.

Az eke és részei. Az *eké*-nek van két *szárva*. Az eke rudját *tézsolá*-nak hívják. Ennek a végén is van *kétusa*. A tézsola és kétusa közé egy szeggel erősítik a *taligá*-t, amelynek jobb kereke nagyobb, mint a bal. Az eke *gerendé*-jét *lánc*-sal kötik a taligához. A gerendély középső részén van a *kicsikés*, amely a földet függőlegesen hasítja. Hátrább a szarvakkal egyirányban van a *kórmán* ~ *kormány*, amely a felhasított földet elveti, s a *borozdá*-t húzza. A kormányra van két *soróf*-fal ráerősítve a *szántóvas* v. *ekevas*, mely a földet vízszintesen hasítja föl.

A kasza és részei. A *kaszanyél*, melynek közepén van a jobbkez részére szolgáló *natykanta*, a felső végén pedig a *kicsi kanta*. A szoritókarika neve *kaszakarika*; ezeken a *sorófok*-at a *kaszakóccsal* erősítik meg. A kasza pengéjének tompa szélét a kasza *monk*-jának v. *foká*-nak, a lapját pedig a kasza *táblájá*-nak hívják. A kaszát az *ülő*-n *kolopács*-sal *verik meg*. A *fénkő* a *táblá*-ból készült *vízartó* *kutiá*-ban áll.

Termények. Főfoglalkozásuk az állattenyésztés, erdőkitermelés és fahordás. Mindenkinek, még a legszegényebbnek is van háza, egy kis birtoka és legalább egy tehene. A tehetősebb birtokosoknak (ilyen kb. három van a faluban) kb. 300, a szegényebbnek alig 20—25, a legtöbbnek kb. 50—60 *prēzsina* földje van. Szántóföld kevés van. A kaszálók sem termékenyek, úgyhogy 160 *prēzsina* kaszálóval csak egy tehenet és borjút lehet kitelletetni. A föld megművelésénél gépeket nem használnak. A községnek csak

legelője van, erdeje nincs. Terményeik: *törökbúza*, kevés *árpa* és *zab*, *pityóka*, *karós-* és *gyalog faszújka*, *mák*.

Babona. Ha *Mérdárius* napján *es*, akkor negyven napig fog *esseni*. — Ha *Magdolna* napján *esik*, *élrohad a pityóka*. — Ha *Szent András* hónapjában *esik*, akkor az *egész téli hónapogba es*. — Ha valakihez a *veszett-kutya* közeljárt, s a *kutyát* meg *tudják ölni*, akkor a *szőrét* székre *teszik*, s az *illetőt* megfűstölik vele. — *Nagycsüttörtőtől* kezdve kilenc csüttörtötön át nem szabad a földben *áskálni*, mivel a keresztet akkor ásták a földbe, sem *szegezni*, mivel akkor *szegezték fel Krisztust*. — Ha ezen a kilenc csüttörtötön *sújkólnak*, a *jég elveri a határt*. — Kedden nem szabad ruhát *szabni*, mert *akinek varrják*, meghal. — Pénteken nem szabad *fonni*, mert *Szent Péter Szent Vasárnappal testvér volt*. — Pénteken nem szabad a *kemencében sütni*, mert *elperzselik a Bóldogságos Szűz Mária órcát*. — Szombaton csak úgy *szabjon ruhát*, ha *aznap meg is tudja varrni*. — *Szent András éjjelén összekötik az ollót*, mert ezzel összekötik a *farkas száját is*. — Pénteken nem *esküsznek*, mert meghal a *menyasszony*. — Ha a *férfi a házból kimenet legelőszőr asszonnyal*, pappal *találkozik* vagy *üres vedrel lát*, nem lesz szerencséje; ha pedig *férfival v. cigánnyal találkozik*, szerencsés lesz. — Holdfogytán nem jó a *szántóföldbe vetni*. — *Újesztendő* estéjén a *leányok béhunt szemvél* a *kert kerítéséhez mennek*, *tíz karót* megolvassnak, a *tizediket megkötik egy pántliká-val*, s *visszamennek a házba*. Reggel *megnézik a megkötött karót*; ha a *karó meg van hántva*, *szegény lesz a férje*, ha pedig *kérges vagy sok kerek van réta*, *gazdag férjet kap*. — Éjjel a *juhok közé is bemennek* s *behúnyt szemmel egyet megfognak és pántliká-val megjelzik*; ha a *juh ügyesebb*, pl. *bukéláj*, *ügyes férje lesz*. — Tavasszal, midőn a *juhokat a havasra küldik*, a *kapu előtt a földre láncot tesznek*, *hogy a juhok ésszetarcsanak*, *mind a láncnak a szeméji*. — Ha valakinek a *feje fáj*, vagy *elájult*, azt *tartják*, *hogy megigiszték*. Ilyenkor *vízét szoktak vetni*. Egy asszony egy csupor vízbe egyenként kilenc darab izzó szemet dob, miközben a *hiszekegyet s az üdvözlégyet mondja*. Ha a *széndarabok a vízben leszálnak*, az *illetőt nagyon megigézték*, ha nem szállnak le, akkor nem *igézettől van a főfájás*. A *heteg a vízből kilenc cseppet hörpent*, a *többi vízzel megmossák a fejét és mellét*. Ezt *vízvetés-nek* hívják. — Az *ugorka közé baktató-búrján-t tesznek*, mert az *ugorka jobban teremik*.

Népies gyógymód. A *rumunicá-ból*, *szádokfavirág-ból*, *férekfárkú-búrján-ból*, *kőmész-ből* *hurutás ellen csáj-t készítenek*. A *szűfájás-búrján-t szűfájdalomtól* használják. A *papsájt-lapi-t* *kelésre teszik*. A *pokól-búrján* levét a *dagadt foghúsr*a teszik. A *megfőtt kukuta étős* levével a *fájós fogat gőzölik*, *hogy az ideget megölje*. A *toroggyék-búrján a márha és disznjó részéről jó*, ha *toroggyékja vagyon*. Ezt megfőzik és a *levét az állat torkába töltik*. A *megfőtt epefű* levét akkor adják a *marháknak* vagy *juhoknak*, ha a *epéje megdagadt*. Ha a *marha nyelvének gyökere megdagadt*, a *megfőtt ármurár-nak* levét *töltik torkába*. Ha a *marha sindik*, vagy a *kicsi bórnyus tehennek a csicse kicsattan*, korpában *részfugbúrján-t* adnak enni. Az *ászpá gyökerét* a *földtől megtakarítják*, megfőzik, két napig *melegben tartják*, *hogy megérlelődjék*, s *azután megmossák vele a tetves állatot*, *hogy a bogarától megszabaduljon*. A *sérkésű szintén abból a rézből jó* (t. i. tetű ellen. Az *áltór* levével a *juhok száját és lábát gyógyítják*. Ha a *juh v. bárány*

szája a nagy melegtől kétfelől fűlesattan vagyis áricsos lessz, szórdisznyó-l fognak, jól megsütik és megszáritják, aztán porrátorik, sós korpába teszik s úgy adják oda a beteg állatnak. Az *észpëndz*-et a *sindő* disznó tülébe, vagy a *sindő* marha *lepenye* végébe fűzik bele. Pálinkába léve gyomorfájás ellen használják. *Ronygyá*-ba v. *ribanc*-ba teszik a pálinkába, nehogy lenyeljenek belőle, *mivél az embér belit kilikájsza*. A vágásra *epefü*-vet *forasztólapi*-t és *tólvájlap*-t tesznek, mivel a vágást hamar gyógyítja. Tüdőhaj ellen tormával összevegyített *rájméz*-et esznek, mivel ettől a *megromlott tüdő hējrēnő*.

Csillagnevek: *Hetevén* vagy *klóska* a *csüirkéivél*, *Szent Péter pácája*, *hājñálcstillag*, *vacsoracsillag*, *Jancsika szekere*, *éjjéli csillag*, *kereszcsillag*, *fúrú*, *hadak-úttya*.

Mondák. A Templom-patakának felső folyásától nem messze, a *nyomáson* van egy szikla. Ennek oldalán két medveláb nyoma látszik. Erről azt tartják, hogy abból az időből maradt, mikor a kövek még lágyak voltak. A köveket Krisztus *erősített meg*, *mikór eccér a lovának a lába a kőbe belésvadott*.

Család- és keresztnemek. Csügésen 200 magyar (román kb. 20) család él. Sokan két-három keresztnemet is használnak. A rendes neven kívül, soknak ragasztott v. mellékneve is van. Közlöm a magyar család- és keresztneveket, zárójelben pedig a melléknevet:

A **T e m p l o m - p a t a k á b a n**: Árdeleán Gyurka (Sakter), Balogh Demeter, Balog István, Balog Miklós, Balog Péter Mária, Biri Demeter, Biri István, Biri Miklós, Biri Péter János, Biri Péter, Csatlós Ilona, Helena Gyurka, Kádár Sándor, Kevelus Demeter, Lupás Ilona, Lupás János (Zsíros), Lupás Demeter (Józsi), Lupás Miklós (Józsi), Lupás Péter Demeter, Lupás Péter Jakab, Magdó István Demeter, Magdó Péter Jakab, Magdó Péter János, Nagy András Gyurka, Nagy András János, Nagy András János János (Janika), Nagy Gyurka András, Nagy Gyurka István (Pistika), Nagy János Tódor, Nyika Demeter (Bullák), Szőke Miklós (Kekerica), Szőke Pista Józsi, Szőke Pista Trézsi.

A **V ó j k a - p a t a k á b a n**: Ágoston Anna, Bacani András, Bacani Miklós, Bacani Péter (Kicsi Csükán), Baconi Péter, Baconi Ilona, Balogh Péter Györgyi, Balog Péter János, Biri Ilona, Biri János Gyurka, Biri János (Vájnik; *mivél ojan rosszól muzsikál, hogy váj, váj!*), Biris János Jancsika, Cérán Miklós (Gyenge), Cíher Gyurka, Cüvek Anti, Cüvek Demeter Ilona, Cüvek Ferenc János, Cüvek János Grigór, Cüvek János Gyurka, Cüvek Katrina, Cüvek Péter Péter (Mihály Petruki), Csatlós Demeter Péter, Csatlós János Péter, Csatlós János Demeter (Cigenás), Csatlós Péter (Antal Petrás), Csatlós Péter Demeter (Petrás), Csatlós Péter Györgyi (Anica), Domos Borbár Gyurka, Domos Gyurka (a Domokos-ból rövidülve), Domos Ferenc Gyurka, Gábor János Borbár (Pálinkásné), Gábor János Péter, Gábor János Péter (Hattyu), Hammas Demeter, Hammas János, Hammas Gyica, Hammas Miklós, Hammas Péter, Hammas Péter János, Helena Demeter (Anica), Józsi Péter (Kurta), Karácsony Péter (Gyuri Anti), Kurkó Mihály, Lupás Gyurka (Galaci), Lupás Ilona, Péter, Lupás János (Galaci), Lupás Péter (Péterke), Nagy János Gyurka (Pótlék), Nagy Pista, Nagy Pista Émre, Nagy Pista Józsi, Nagy Pista Miklós, Nyika Péter János (Kokosel), Pál Ferenc Demeter, Pál Ferenc Katrina, Pál István Anika (Nyikuné), Pál

István János (Nyiku), Pál István Emre, Pál István Gyurka Mária, Pál Ferenc Miklós János, Pál István Ilona, Pál István János János, Pál István Józsi, Pál István Józsi (Jozsicska), Pál István Józsi Gyurka (Kicsi Bács), Pál István Józsi Péter, Pál István Péter István, Pál István Péter (Nyiku), Pistika Gyurka (Istika), Poszti János (Puskás), Sebestyén János, Sebestyén Péter János (Rózsi), Szabó György Györgyi, Szabó János (Kajtár), Szentes Gyurka János, Szentes Gyurka (Katrina), Szőke Katrina.

A Magdó-patakában: Cüvek István János (Dánduj), Csabzi Péter, Domos Gyurka, Domos Gyurka Gyurka, Fülöp János (Jánta), Fülöp Péter (Pétrus), Kicsi Józsi Gyurka, Kodreánu Nyikoláj (Niculica), Magdó Demeter, Magdó János, Sebestyén Péter (István), Szakács Péter, Szakács János (Csabzicska; az apját Csabzi-nak hívják), Szájin Péter, Szőke Péter Andris, Vedána Gyurka (Fikó), Veres János.

A Csügés-patakában: Árdeleán János (Sándor), Bacani Bórbár, Bacani Demeter, Biri Péter Péter, Bodór János, Cüvek Gyurka, Cüvek Bórbár, Cüvek Józsi, Csatlós Demeter János, Csatlós Demeter Demeter, Csatlós Antal Demeter, Csatlós Gyurka (Antal), Csatlós Ilona, Csatlós János (Antal), Császár Laji János (Lajika), Császár Laji Péter, Domos Demeter (Bicsikléta), Domos János, Domos János Gyurka, Domos Ferenc János (Józsi), Domos János Péter, Domos Emre Gyurka, Domos Péter Demeter, Emre János Gyurka, Emre János János (Szöröske), Emre Józsi Anika, Emre Józsi Gyurka, Emre János Gyurka, Emre Gyurka Józsi, Fülöp Jakab (Jakabka), Fülöp János (Jóska), Gábor István (Füstös), Gábor István István (Füstöske), Gábor Péter, Hajdu Ilona, Hajdu Emre (Pityer), Hajdú Miklós, Holló János (Palacsinta), Karácsony Erzs (Gyuri Antiné), Karácsony Györgyi (Gyuri Pista Györgyike), Karácsony Ili, Kovács János, Kodreán Gyurka (Dunyogó), Kodreán Jakab (Poszti), Kodreán Péter (Petri), Lupás János Demeter, Lupás Demeter Péter, Mokány Gyurka, Mokány Gyurka János (Mokenás), Nagy András Pista, Nagy János Gyurka Péter (Bullák), Nagy János János, Nyika Gergé Péter (Kakas), Nyika Györgyi, Poszli János, Sebestén Demeter István, Sebestén Miklós (Miklóska), Sebestén Demeterke (Mónár), Sebestén Józsi, Sebestén Péter Demeter, Sebestén Péter (Miklóska), Szentes Istenel János, Szentes Péter János, Szentes Józsi Gyurka, Szőke Gyurka, Zsögödi Gyurka.

Mese¹

Eccér megházasodott egy emberceské. Nó vett egy feleségét magának és lett egy gyerekik. Az édesapja s az édesanyja meghott. Elvetté egy más ember szógácskának, hogy öröjze a johókat. Okos gyermek vót. Egy esztendőre adot néki egy nőstény bárányt. Nó hát szógált a gyermek ott annál vaj 15 esztendőt. Az első bárány mikör megnőtt, nyöstényt fiaddzott.

¹ Elmondta Nagy János Péter 56 éves csügési harangozó 1933 nyarán. Ennek a mesének változatát elmondta egy tízéves csángó-fiú Gyimesfelsőlokon, Ugra-patakában, 1932 nyarán, l. Ethnographia-Népelet, XLV. és XLVI, 180.

Mindēgyik mind nyöstént fiaddzik, úgy hoty 15 esztendő múlva mokán lét belöllē, s a gazdája ēl kēllēt erējszē, úgy megszaporottak vót a johóji. Egyedül jártā ō a johójivāl az ērdőkbē. Ēty lavasszāl valami emberek ēlmentēk tisztítani a cārina végibe, hogy gyűcesék össze a csapokat, és tüzet tettek. A pászlór hālloott egy nagy sikójlást. Odafutott, s hát kereken ēg ēgy gyűtés. Hát ēgy naty kēgyó ottogyon van a középipibē. Ō hamār bēnyűtött ēty hosszú karót; a kēgyó megölēlte a karót, s kivette a pásztor. Akkōr a kēgyó mekszólalt. Asz monta: „Gyerē hozzām, hogy ēdēsapām fizessē meg, hogy mēgmentettēl a haláltól. Edēsapām ígēr vēka aranyat, de magad ne vēdd ēl, henēm hogy legény vagy, kērd ēl a kicsi gyűrűt.” Ēlmentēk az ēdēsapjához ēgy naty sziklába, s az ēdēsapja nem akārta odaadni a kicsi gyűrűt. De a pásztor a kēgyó beszēdit hālghatta, s a vēka aranyat nem vettē ēl. Elindúlt a pásztor, s a kēgyó meksājnalta, amejikēt mēgmentētēl a halálától, s visszahította s könyörgött az ēdēsapjának, hogy aggya oda a kicsi gyűrűcskēt. Asz monta a kēgyó apja, meghājloott és odaatta az arany gyűrűt. Asz monta a kēgyó, hotyha megmonygya, hoty ki attā az arany gyűrűt és mije van, abba a minumba meghāl. Levettē a dēsűszijūt a pásztor, ēty kicsi ribandzba belétakārta és belētettē a szijūba hátul. Megindúlt a johóji felē, mēr este felē vót. Ēty harukáj csokonyált ēty fāt s kiáltotta fījának: „Jőjetēk elē, mēr a Böldogságos Szűz Mária kirendēltē a máji napra való kenyērēt, imátkozatok, mēr estē van, hogy rendējjē ki hónaprā is a kenyērēt.” Eszt értettē a pásztor, mivel immāig mindēnt ludott, mind a tatos. Ēty fetekē rigó is mind csak a fijait hīja elē, hogy imátkozanak. Odaért a johójihoz. Ēty pojánának a szēlibe lētt ēty tüzeckēt s imátkozott. Hājnalōr csirikkolt a johorfān a rigó, asz monta: „Te pásztor, a fa tōvibē van a te szerencséd, ēgy bādērka arany.” A pásztor imálkozott, a johójit ēlindította. Kiment oda, s két újat āsott, s kivettē a bādērka aranyat. Oszlág bejōtt a faluba, s vett ēgy mosiāt, fogadott mesterekēt s épített tellāt. Mekházasodott, a johaji mellē bācsot tett. Szem Pēlērbe elindúlt az esztēnāba, megnyērgēltē a naty kancāt, aki csitkōddzó vót. S a felesége nagyon vót, felült a kancāra a felesége; s ō felült ēty három esztēndős nātindra. Menōleg a kanca nyeritētt. Az embēr ment elōl. Asz monta a kanca: „Jār lassabban, mēr én negyēdmagammāl vagyok, magat csak másodmagaddāl!” Kimentek az esztēnāra. Vót ēty kōvēr johó, estēr. A johó megbōkte magát estē, ha bēsötétedētt jól: „Jērtēk, fārkasok, egyetēk meg, mēr kilenc esztēndējē hōrdozom eszt a külūt s meksüketültem!” Akkōr a fārkasok abba a nyomba oda is ēstēk. Hirt kapott a vén kutya, s ēty kutyakōjōkvēl, s ugatōlag monta: „Jērtēk csak, fārkasok, mēr csak ēty fogam van, s aszt is bennetek hagyom.” A kicsi: „Ha a vēkonyotokat ha mekfogom, kihasattok.” A kemēnyebb kutyák aszt ugattāk: „Jőjetēk, fārkasok, vegyetēk ēl vagy ēgy johót, mēr mū ēs eszünk utánatok!” Reggēl, mikōr kivirnyadott, asz monta a gazda, hogy vágják le a johót, s csak a vén kutyāt haggyák mek kōjkivēl. Az estēr-johó felit a gazda vittē haza, fele a pásztoroknak maratt. Jōvōleg elēfokta az asszony az urāt, hogy mēr kacagōt kimenōleg, s mēr vágatta le a johót s a kutyākat. Addik kērdēttē, mig az ura asz monta: „Ha ōt minulra festēt koporsót csinālsz, megmondom.” Mikōr hazaērkeztēk, a asszony ēgy májsztērhez futott, aki az ōt fījávāl azonnāl meksinālta. Mig az embēr levettē a

nyergét, megérkeszték a koporsóval. Letette az ember a ház közepibe a koporsót s beleült, s mikor felült a koporsóba, hogy szőja ki a feleségének, hogy mi jé van, s mér kacagott, akkor a kakas a küszöbre felszökött s ily szőllott: „Gazdám, ügyes ember vagy; éty feleséged vagy s nem tucc parancsólni neki. Nekém kilenc van s mind a kilencnek tudok parancsólni. Nyúj bé, a szőba után, éty hasáp fál véty ki, s üssél réjá s monygyad: „Eszl kacaktam, asszony!“ Itt a vége s az ember mekszabadúlt a haláltól. Az asszony asz monta: „Engegy meg, uram, többét nem kérdem, hogy mér kacaktál.“

Szójegyzék*

álivánka: „a kukoricalisztet savanyútejjel összekeverik, sőt tesznek bele és tepsiben megsütik, aztán tejfőlt vagy túrót tesznek rá.“ Gyimesen *álivánka* és *árvánka*. Balogh: 346 < moldv. r. *alivancă* „art kleiner fladen aus maismehl u. käse, die nach dem backen mit sahn e o. heisser butter übergossen werden“ < szl. *livanuka* vagy *livanu* ‘gegessen’ Tiktin; Bogrea (Dacorom. III, 724).

alsópárna: „a szekérnek az a része, amely a lengelyhez van erősítve.“

ágas: „az alsópárnához van erősítve; ebbe van befoglalva a rúd székér felőli része“. Gyimes. Balogh 350, MTsz.

áll: „a szövőszék alsó része, amely négy lábon áll.“

áliór: „levelével a juhok száját és lábát gyógyítják.“ Gyimesen *álivőr*, *árió*. Balogh 353. — Eredetere vonatkozólag vő. Balogh MNy. XXVIII, 166, Erd.Múz. 1932:353.

ánümē: „saját, csak erre a célra szolgáló“ < r. *anume* „fából van anumē tipárja“.

ánygyi: „sógornő“ MTsz.

árdéj: „zöld paprika“ MTsz., eredetere vonatkozólag I. EtSz., I, 228,

K. Bedekovich L.: MNy., XXI, 137, Drăganu: Dacorom, I, 133.

áricsos: „kiütéses, sebes“: alapszava *árics* < r. *ariciu* „igel, mauke, fusskrankheit der pferde u. rinder, bei welcher die haare sich borstig aufstellen“ < lat. *ericius*, Tiktin, vő. még Resmerița és Șăineanu; Bogrea szerint (Dacorom. II, 899) < m. lat. *panaricium*; vő. még Balogh Ö.: MNy. XXVIII, 166, ErdMúz. 1932:353.

ármurár: „echinops spherocephalus“; ha a marha nyelve megdagadt, megfőzik és levét a szájába töltik < r. *armurar* „art krankheit des rindes, die sich in anschwellung unter der haut aüssert. frauendistel Carduus marianus. ihre blätter dienen als heilmittel“ < arm. pl. *armuri* „schenkel der thiere“ < lat. *armus* Tiktin, I. EtSz. I, 138. Pușcariu Dacorom. VI, 226. — Vő. még Șăineanu (Dicț.), Resmerița (Dicț.), Șt. Pasca: Dacorom. V, 296, 762.

árvacska: „császárszakáll.“

áskál: „ás.“

ászpa: „veratum album“, a gyökerét megfőzik s levével megmosásák a tetves állatot.

átalja: „az osztováta része, amely

* Azokat a Gyimesről közölt adatokat, amelyek forrásait nem közlöm, a gyimes-középloki és gyimesfelsőlóki csángók nyelvéről készült, még kéziratban levő tanulmányomból vettem.

az állakat középen és elől össze-
fogtalja.' MTsz.

bakkancs:

baktató-búrján: 'az ugorka közé
leszik, mert akkor az ugorka job-
ban *termik*.' MTsz., EtSz. I, 236.

bakszán: 'csak egy eplénje van.'
CzF., Nyr. XXXIV, 277, Gyimes
ErdMúz. 1932:351.

bábvírág:

bács: 'juhásztor, aki sajtot is
készít' MTsz. < r. *baciu*, senner,
käsemaker; hirt der den käse
bereitet u. dem die schäfferei unter-
steht' Tiktin, l. Etsz. I, 217, Capi-
dan: Dacorom. V, 331, 510, 519,
S. P.: Dacorom. IV, 1566.

bácsi: 'nagybátya'; első adat
Orczyból, NySz., a *bá* rövidült
alakból -*csi*- kicsinyítő képzővel.
(EtSz. I, 313).

bádërka: 'hordócska' MTsz.,
Gyergyóban (Nyr. XXXIV, 81)
bádírka, Hertelendfalván (Nyr.
XXVIII, 523) *bádírka*, Gyimesen:
bádërka < moldv. r. *balercă*
'fässchen' Tiktin, vö. Etsz. II, 221;
Puscariu Dacorom. III, 380.

Bálint: 'kutyánév'.

Bándi: 'lónév'.

belédögleszt: 'beáztat'.

beléfogdos: 'a fonalat a nyílshe-
és bordába belefogják'.

beavat: 'a pap a menyasszonyt
esküvő után beavatja imádsággal
az asszonyok sorába' Gyimes Erd-
Múz. 1932:333; NySz., MTsz.: alap-
szava az *avik* ige l. Etsz. I, 183.

belésuvad: 'belemélyed', l. a mon-
dákánál 34 l.

bërég: 'párosodik (a juh)' Mtsz.
l. Etsz. I, 366.

bërke: 'cérna' vö. Etsz. I, 371.

bernéc: 'kétujjnyi széles, tarka
gyapjából készült öv, amellyel a
derékra csavart karicát átkötik'
< r. *bärnet* Gürtelband der häue-
innen' Tiktin, vö. EtSz. I, 374.

Puscariu: Dacorom. VI, 225, 238,
316.

békonytyól: 'a keresztyanya a
menyasszonyt megfésűli és kontyot
csinál', ugyanez a szokás megvan
a gyimesi csángóknál is. l. Balogh Ö.
i. m.

bélfa: 'ezen forog a fonallal tell-
eső'; első adat Schl. szój. MTsz.
l. EtSz. I, 341, 1168.

bététura: az eszténa egyik része:
a fejés után a juhok ide mennek;
< r. *bätäturä* 'vorhof des bauern-
hauses' < r. a *bate* Tiktin; Resme-
rija Diet. vö. Giuglea: Dacorom.
II, 332.

bidár: 'ajtóval ellátott szekrény,
almárium' < r. *blidar* 'offener
schüsselschrank' Tiktin.

Bogyál: 'ökörnév'.

Bolokhás: 'ökörnév', < r. *bolocan*
'nume de bou' Săineanu.

bórdica: 'a járomajfát és járom-
fejfát köti össze' CzF., MTsz., Csik
m. Nyr. XXVI, 331 < szláv *brdo*
kicsinyített alakja, l. EtSz. I, 480,
Juhász J., MNy. XXV, 197, Balogh
Ö.: ErdMúz. 1932:350.

bórnyú: 'borjú' OklSz., MTsz.,
NySz.

borda: a szövőszék egyik szerke-
zete; 'fésűs bordázata' CzF., MTsz.,
Gyimes ErdMúz. 1932: 348, EtSz.
I, 478 (< szláv *brdo*) vö. még
Bárczi, MSzófSz.

bórdahija: 'a szövőszék járom-
alakú szerkezete, amelybe a borda
van behelyezve' CzF., MTsz.,
OklSz., Gyimes ErdMúz. 1932:348.

borona: 'gerenda'. MTsz.

boroszlány: 'orgonavirág'. CzF.

bőjtös-galoska: 'málé- vagy pu-
liszkadarából készült töltelék'.

böklen: 'beleütődik'.

Brezój: 'kutyánév'. Moldva Erd-
Múz. 1930:169 < r. *brezae*, pl.
brezai- 'v. etw. übermässig bun-
tem'. Tiktin; V. Bogrea Dacorom.

III, 881; vö. még Drăganu: Dacorom. VI, 278.

brigidó: „fapálca, amellyel az eszlénában a vaját verik”; Gyimes ErdMúz. 1932:350 < mold. r. *brighidău* „butterstößel, holztange mit einer scheibe an ihrem einem ende, womit die milch im butterfasse geschlagen wird” Tiktin; Drăganu, Dacorom. II, 900.

búcsúszótató: „a lakodalomban a verseket mondó.”

budáka: „faedény, amelyben a tejet ojtják” Gyimes ErdMúz. 1932:350 < moldv. r. *budacă* „bütte, in der die gemolkene schafmilch gesammelt u. m. lab versetzt wird” Tiktin; Resmeriță, Dicț. Șăineanu, Dicț. Tamás L. MNy. XXIX, 182.

budurój: „faedény, amelyben a vaját verik” < moldv. r. *buduroiu* „putină mare” Șăineanu.

buksa: „persely a szekér kerekén” Moldva ErdMúz. Újf. I, 170, Gyimes ErdMúz. 1932:350 < moldv. r. *bucșă* „radbuchse, metalenes Futter der radnabe” < ném. *buchse* Tiktin; vö. még Șăineanu.

búsapa: „a menyasszony apja”.

búsanya: „a menyasszony anyja”.

bússzülők: „a menyasszony szülei”.

bukéláj: „szürke- v. fehérszörű bárány, amelynek a száján fekete a szőr” < r. *bucălae* „von schafen: schwarzmaulig” Tiktin, vö. még Șăineanu; Resmeriță, Dicț. Giuglea, Dacorom. V, 534, 548—50; L. Spitzer Dacorom. VI, 332; Pușcariu Dacorom. IV, 440—1, 727; Drăganu Dacorom. IV, 739.

buszujok: „bazzsalikom” < rom. *busuioc*, basilienkraut, basilikum, Lieblingsblume der bauernmädchen, die sich damit schmücken u. derselben eine zauberische Wirkung auf die Herzen der Männer

zuschreiben. — wird zu heiltränken u. bei Liebessprechungen verwendet. In der Kirche dient ein Büschel als weihwasserwedel < lat. *basilicum* Tiktin, vö. még Resmeriță: Dicț., Șăineanu: Dicț., Pușcariu: Dacorom. V, 798.

Búzósor: „ökörnév” a vörösszínűek neve, Moldva ErdMúz. 1930:169 < rom. *bujor* „pfingstrose”; daher fig. v. der röte der Wangen... < szl. *božur* Tiktin; Șăineanu; Resmeriță szerint (Dicț.) < lat. *bi* + rom. *jar*.

bütült: „nyírott” pl. haj; MTsz. Gyimes ErdMúz. 1932:347.

cáp, cáposka: „kecskebak”, MTsz., NySz., Oklsz. < rom. *cap* „ziegenbock” l. EtSz. I, 613, Căriánovics M.: Nyr. XLVI, 113, Capidan, Dacorom. IV, 281, 345, 949.

cárina: „nagy legelő”, Bukovinában: *carina* „jóság, szántóföld, mező” MTsz. < rom. *țarină* „ackerland, saatheld, acker” < egyh.-szl. *cārina* „steuer” Tiktin; Șăineanu szerint (Dicț.) < *țară*, Resmeriță szerint (Dicț.) < lat. fem. *terrenu*.

cefre: „kisbhb leány” MTsz. (első adat SzD. < *cevere* l. Horger. Nyr. adat SzD.) < *cevere* l. Horger. Nyr. XXXIX, 293, 341, MNy. XXIII, 131, EtSz. I, 603, 622.

cépő(k): „cipő” MTsz., l. EtSz. I, 724.

cépus: „a szekér egyik része, amely a fűrgentyű két végébe van belecrosítva” < moldv. r. *țepusă* „spitze, aufrechte stange an der seite des wagens”. Tiktin, vö. még Resmeriță: Dicț., EtSz. I, 644.

Cékla.

ciba! „kutyakergető szó”.

cifrabórsó „virág”.

ciframák: „csokros pipacs”.

citros: „ezerlevelű fű”, Gyimes ErdMúz. 1932:349. Eredetére vonatkozólag l. EtSz. I, 727.

csaflinto: 'a tézsola végén levő vasszerkezet, amelyet favontatásra használnak'; részei: a *karika*, *förgő*, *béka* és *csaflintanyelv*; összefügglet a rom. a *ciopli* 'ein holz behauen, bezimmern, daran schnitzen' szóval Tiktin; hangtanilag közel áll a Kapnikbányán (MTsz.) feljegyzett *csopling* alakváltozathoz, vö. EtSz. I, 794.

csaflintanyelv: 'a csaflintának az a része, amelyet a fába belevernek'.

csap: 'fenyőág' Tsz., MTsz. Csíkszentdomokos Nyr. XXXII, 325, Gyimes. Eredete ismeretlen, vö. EtSz.

csatlani: 'összekötni, a szekérhez erősíteni, lekötni', vö. EtSz. I, 877.

csál: 'ökörkergető-szó jobbra', MTsz., Moldva ErdMúz. 1930:170. Állatterelő, hangutánzó-szó, vö. EtSz. I, 781.

csából jár: 'a balra fogott ökör csából jár'.

csáj: 'tea' < r. *ceaiu*, Șăineanu szerint (Dicț.).

csemesellik: 'malacot hívogat', hangutánzó szó ebből *cs*, *cs*, *cs* (így hívják a malacot).

csērcsekarika: 'az osztóvátán levő facsiga', Balogh Ö., MNY. XXVIII, 165.

csercsēvirág: 'fukszia', egy adat Kiskapusról: *csercsēs virág* MNY. XI, 92 < r. *cercel(us)* 'fukszia' Tiktin; vö. még Resmerița: Dicț.; I EtSz. I, 960.

csērgē: 'pokróc' MTsz. Gyimes ErdMúz. 1932:349. Jugánban és Kelgyesztén (l. Lükő G.: Ethnographia — Népelet XLV, 100): *serge* < r. *cergā* 'couverture' I. EtSz. I, 981—3, Th. Capidan: Dacorom. IV, 350; Resmerița szerint (i. m.) a r. szó < lat. *tergus*.

csép: 'fonáleválasztó lapos pál-

cika MTsz. Gyimes. ErdMúz. 1932:348 < szláv *cěpi* 'stange, die schaft am weberstuhl' I. EtSz. I, 940-i.

csēs: 'emlő' vö. EtSz. I, 1019.

csigir: 'apróra vagdalt és zsírban sült bárány- v. marhabendő' < r. *cighir* 'peliță ce desparte intestinele de plămâni la miel; plăcintă cu măruntaie de miel, invălită și coaptă în această peliță' < tör. *gığher* 'peliță', l. Resmerița: Dicț., Șăineanu szerint (Dicț.) < tör. *cegher* 'măruntaie'.

Csinos: 'lónév' Gyimes ErdMúz. 1932:349.

csinyál: 'csinál' MTsz. Háromszék Nyr. XXXIII, 514, Csíkszentdomokos Nyr. XXXII, 275; vö. Fokos: Nyr. LXI, 116.

csipör, *csiprok*: 'csupor' Gyimes MTsz.

csirikköl: 'csiripél' Gyimesen *csiriköl*; a szó eredetére vonatkozólag I. EtSz. I, 1099, Bárczi i. m.

Csillag: 'lónév', Gyimes ErdMúz. 1932:349; Nyr. XLIV, 335 vö. EtSz. I, 1050.

csitvászón: vászon, amely csak *mejjék*-ből van. < r. *cit* 'bunter kattun'. Tiktin < oszm. *çit* EtSz. I, 1106, Șăineanu: Dicț.; Resmerița szerint (Dicț.) < olasz *citta* 'oras'.

csitkó: CzF., MTsz., Gyergyó Nyr. XXXIV, 189, Csíkszentmihály Nyr. XXX, 493, Gyimes ErdMúz. Új f. III, 349. A *csitt!* csikóhívogató (ill. terelő, hajszóoló) szóból -kó kies. képzővel I. EtSz. I, 1045, Bárczi i. m.

csitkóddzó:

csokonyál: 'csörével kopácsol' < r. a *ciocăni* 'hämmern, klopfen' Tiktin; a MTsz.-ban: *csoknyál*.

csórika: 'lérden alig feljebbérő, fehér gyapjából készült harisnya, amelyet az idősebb asszonyok viselnek' Gyimes ErdMúz. 1932:347,

vö. még Nyr. XXXVII, 92. < r. *cioarec* 'art gamasche der bäuerin, schützte das Bein gegen Kälte; anliegende baurnhosen aus weissem Tuch' Tiktin; vö. EtSz. I, 1158. A román szó eredetére vonatkozólag vö. Şăineanu: Dicţ., Resmeriţă: Dicţ., Th. Capidan, Dacorom. IV, 264—5, V. Bogrea Dacorom. IV, 852, Puşcariu Dacorom. VI, 231.

cső: 'az osztóváta egyik része, amelyen a fonál van.' vö. EtSz. I, 1165—9, Bárczi i. m.

csőllőkerek: 'a szövőszékhez tartozó eszköz, amellyel a fonalat a maszóra tekerik' Gyimes ErdMúz. 1932:348.

csűf: 'maskara' < moldv. r. *ciuf* 'om căruia îi place să-şi bată joc de alţii, vagabond, secătură' I. Şăineanu Dicţ.

csűszólag: a fát 'csűszólag' vonatlják.

csusz: 'a szán két talpon csusz.' Eredete ismeretlen vö. EtSz. I, 1224—27. Bárczi i. m. (talán hangutánzó-hangfestő).

csűr: 'az istálló középső tágas része' < kfn. *schüre* (olv. *şüre*) I. EtSz. VIII, 1244, Bárczi i. m.

csűrke: 'csirke' MTsz., NySz., EtSz. I, 1101, Bárczi i. m.

dács: 'cseh.'

déli-ebéd: 'ebéd' MTsz.

délingyilló: 'felfutó növény kék virággal.'

dészűszijú: 'böröv' CzF., MTsz.

diák, *dják*: 'kántor' vö. r. *diac* 'kirchensänger' Tiktin, vö. EtSz. I, 1287, Şăineanu: Dicţ.

diszke: 'fiatal, 1—2 éves juh, kecske, amely nem ellett' MTsz., CzF., eredete ismeretlen, vö. EtSz. IX, 1364.

diszkebárány: 'egy évet betöltött bárány.'

diszkeberbécs: 2 éves herbécs.

diszkepásztőr: 'aki a meddű-

johókkal, herbécssekkel és diszkékkel járkal.'

disznóbosztán: 'disznótök' < r. *bostan* 'kürbis' < tör. *bostan* 'gemüsegarten' Tiktin; vö. EtSz. I, 500, Şăineanu: Dicţ.; Resmeriţă szerint (Dicţ.) a r. szó < lat. *pustan*.

dránica: 'nagy és kiesi zsindely' MTsz., Gyergyó Nyr. XXXIV, 206, Gyimesbűkk. Nyr. XXX, 544, Gyimes ErdMúz. 1932:348 < r. *dranița* 'daschindel' Tiktin.

drugár: 'széles vaskarika, amely a rókanca felső külső végéhez van erősítve'; az EtSz. szerint (IX, 1421) < kisor. *drugar* 'junges kieferbäumchen; ruder'; vö. még r. *drug stange*, *drugă* 'kurze stange' Tiktin; Puşcariu: Dacorom. II, 835. Onnan kaphatta a nevét, hogy szénahordáskor a rudakat ebbe a vaskarikába dugják bele.

druska: 'leány' < r. *družica* 'brautjungfer bei den Bauern' < egyh. szláv *družka* 'brautjungfer' Tiktin; vö. még Şăineanu: Dicţ., Resmeriţă: Dicţ.

dulápos asztal: 'fiókos asztal' < r. *dulap* 'schrank' vö. tör. *dolab* Tiktin.

Dumán: 'tebénnev' < r. *Duman* 'name der einem am sonntag geborenen Rinde gegeben wird' < *Duminica*. Tiktin.

duvaszka: 'az orsó s a rajta levő fonál' MTsz.; a *duval* szó családjába tartozik I. EtSz. I, 1458.

dzseménér: a hátulsó tengely villaserű ágasa, *ikresfá*-nak is hívják < r. *gemănare*, pl. *gemănări* 'eine der beiden am hinteren ende des langbaumes angebrachten, eine gabel bildenden stangen, die jenen mit dem hintergestell verbinden: spreisse' < lat. *gemino* '-are' Tiktin; vö. még Şăineanu: Dicţ., Resmeriţă: Dicţ.

ebéd: 'reggeli' MTsz.

elkérlet: 'a leányt a szüleitől kikérni.'

elravataloz: 'a halottat ravatalra helyezni.'

előkötéllánc: 'a szénát és fát ezzel erősítik a szekérhez.'

emberecskē: 'fiatal ember'; a moldvai csángóknál: *embērečkém* 'férjem' Nyr. III, 2, MTsz.: EtSz. I, 1543.

ennivaló bosztán: 'sütőtök' Gyimes ErdMúz. 1932:349.

epefű: 'gentiana cruciata' Gyimes ErdMúz. 1932:353, vö. Wagner: Nyr. XXVIII, 142.

eplén: 'a szán elülső és hátulsó keresztfája, mely a szántalpakat összetartja' Gyimes ErdMúz. 1932:350; Beszl. szój., Schl. szój., CzF., < szláv oplěnz. EtSz. I, 1588—9, Melich: A honfoglaláskori Magyarország 84, 85, MNy. VI, 446; Horger, NyK. XLI, 130 és Ásbóth NyK. XLI, 389, 390 szerint < *aplěny < *oplěnz*.

eresztő: 'ezzel forgatják az első hasajót, hogy a vászon feszesen álljon.'

eresztőrúd: 'ezzel engedik a hosszú fonalat a hengerre' Gyimes ErdMúz. 1932:348.

ereszkegggék le: 'üljön le' vö. *lëereszkeedik* 'leül' Tsz.

es, essen: 'esik, esni' (t. i. az eső) MTsz., vö. Munkácsi: Nyr. XXIX, 204, EtSz. I, 36; eredetére vö. még Bárczi, MSzófSz.

ēs: 'is, és' MTsz., I, EtSz. II, 31—3, Bárczi, MSzófSz.

estēr: 'a juh v. tehén, amely nem fiadzik' Tsz., CzF., MTsz. < r. *sterp* 'unfruchtbar', Tiktin: vö. még Capidan: Dacorom. II, 549—50, N. Drăganu: Dacorom. II, 616, Pușcariu: Dacorom. IV, 1384—5, L. még EtSz.

összevignyít: 'összevegyit' MTsz.

összevignyít: 'összevegyül' vö. MTsz.

összekap: 'egymást megszereti.'

összebolondúl: 'összekuszálódik.'

észpëndz: 'helleborus purpureus-cens' Gyimes ErdMúz. 1932:353, Csíkszépvízen: *észpondz*, Moldvában: *ponz*, ErdMúz. 1930:166 < r. *spânz*, *spânt*, *spânz* 'nieswurz helleborus' Tiktin; Resmeriță Dicț.

esztēna: 'juhakol' Gyergyó Nyr. XXXIV, 82, Szabófalva Nyr. XXX, 179, Gyimes ErdMúz. 1932: 349 < r. *stână* 'schäferei' Tiktin.

észruna, észruna: 'az esztēna egyik főrésze' Sófaly 32, < r. *strunga* 'melkpferch, mit schmalen ausgängen für die (einzeln) zu melkenden schafe' Tiktin; I. EtSz. II, 89—91.

észrunjár, észrunjár: 'pásztor, aki a juhokat a fejéshez hajtja', más név: *monyátör* < r. *strungar* 'hirt der die schafe in den melkpferch treibt' Tiktin: vö. még EtSz. II, 91, Șăineanu (Dicț.), Resmeriță (Dicț.), Giuglea, Dacorom. II, 330.

édesanya: 'mutter.'

édesapa: 'vater.'

évegecskē: 'kis üveg.'

évekharang: 'üvegharang.'

éjjfélcsillag:

étős: 'mérges.'

facsaró: 'rongy, amelybe a friss sajtot teszik, hogy a leve kifolyjék' Gyimes ErdMúz. 1932:350.

fakereg: 'fakéreg.'

faszűjka: 'paszuly.'

fátalan: 'rózsaféle virág' Gyimes ErdMúz. 1932:349.

Fecskē: 'lónév.'

fējkendő v. ruha:

fēlfērēst: 'megmossa a halottat.'

fēlkellet: pl. Jó reggelt. Hát fēlkelletetől-ē?

fēlmatollál: 'felmotollál' Gyimesen *fēlmatolál*.

felső-párna: 'a szekér tengelyére

felül erősített laposfa, amelyen a *fürgenytyű* van.'

fentő: 'küllő' MTsz., CzF., NySz., OklSz., Gyergyó Nyr. XXXIV, 322. Csík m. Nyr. XXXIX, 237, Moldva ErdMúz. 1930:170, Gyimes ErdMúz. 1932:350.

fetekē: 'fekete' MTsz., NySz.

fékētő v. *főkötő*: MTsz., OklSz.

fénkő: 'fenkő' MTsz.

férekfarkú-búrján: 'cickafark, achillea millefolium' CzF., MTsz.: a NySz. szerint, achillea pamonica', 'a. collina' vö. Moeszti., MNy. IV, 31; a *féreg*, 'egér' szó (CzF., MTsz., NySz., OklSz., Csíkszentmihály Nyr. XXX, 494, Gyimesbükk Nyr. XXX, 544, Sepsiszentgyörgy MNy. XI, 333, Moldva Nyr. XXX, 173: *fierēg*, Gyimesen: *férek farku-fű* v. *egérfarku-fű*) eredetére vonatk. vö. Asbóth: NyK. XXXIII, 232—3, XXIV, 61. Sauvageot Au.: MNy. XXI, 255; vö. r. *coada șorecelui* 'schafgarbe achillea millefolium' Tiktin, Resmerița, Șăineanu.

féresirit: 'elforgat' CzF.

fész: *fékētő* v. *főkötő*, amelyet az öreg asszonyok a fejkendő alatt viselnek.' < r. *fes*, 'der rote fes, wird von verheirateten häuerinnen getragen' < tör. *fes* Tiktin: vö. még Șăineanu és Desmerița: Dict.

firhang: 'függöny' CzF., MTsz., NySz., Apáca Brassó m. Nyr. XXXIV, 49, Gyimes < ném. *Vorhang* I. CzF., Melich: Nyr. XXIV, 208.

Flórika: 'tehénnev' < *Florica* 'weiblicher vorname. wird auch einem am palmsonntag geborenen weiblichen kalb gegeben'. vö. *floare* Tiktin, vö. még Pușcariu: Dacorom. VI, 526.

fok: 'a kasza pengéjének tompa széle', *monk*-nak is hívják.'

förgő: 'a csaflinta egyik része, amely mindenfelé forgatható.'

főrasztólapi: 'a vágásra leszik, hogy hamar összeforrrják.'

főfájás:

fundētör: 'a szekeret elül és hátul lezáró deszka' < r. *fund* 'grund, hoden, hintergrund' Tiktin.

Furku: 'kutyanév.'

fűrű: 'három csillagból áll' Hantbáza Csongrád m. Nyr. XXX, 199. Nagy Lóz Nyr. XXX, 199, < r. *sfredel* ('fuhrmann, sternbild' Tiktin.) szó átfordítása; vö. *fűro-csillag* Heves m. MTsz.

fürgenytyű: 'a szekérnek az a mozgó része, melynek két végébe egy-egy *rókanca* v. *cēpus* van erősítve.' MTsz.

füstlik: 'a ház tetején levő lyuk, amelyen keresztül a füst a szabadba megy.' Gyimes ErdMúz. 1932:348.

füttő: 'fűtő a konyhában' MTsz., Hertelendfalva Nyr. XXVIII, 523. Kovászna-Vajnafalva Nyr. XXXVI, 191: *szóbá*-nak is hívják.

frank: 'leu' (pénzegység).

gacca: 'a kender gazza.' MTsz.

gagya: 'gatya' MTsz., CzF.

galuska: 'káposzta-, podbál, árdéj- v. céklából készült húsos töltelek'; eredetére vö. Bárczi: MSzófSz.

ganár v. *ganci*: 'gúnár', 'ganci' CzF., MTsz., ErdMúz. 1932:349; 'ganár' CzF., MTsz., Csíkszentdomos Nyr. XXII, 272, Halmagy Nyk. XXI, 378, Szabófalván Nyr. XXV:I, 242 *ginár*; Melich Nyr. XXIV, 249 szerint < szep. szász. *goner*, 'iroá-i *ganner*'; vö. Halász I.: Nyr. XVII, 303, Simonyi: Nyr. XL, 398.

gára: 'állomás' < r. *gară* 'állomás'

gárnica: 'vizes kanecő' < r. *gar-nița* 'wasserkanne, vö. lengyel *garniec* 'topf' Tiktin: Capidan szerint (Dacorom. IV, 1261) < *grana* + *icin*.

gerebeny: 'gerehen' Gyimes ErdMúz. 1932:348, CzF., NySz., OklSz.

gērëndéj: 'hosszú, görbe fa,

amelyre az ekefej van erősítve.

gerénd: 'a gerendák végén lévő bevágás, hogy összeilleszthessék' CzF., MTsz., NySz., OklSz.

gödör: 'sír'.

gödörös: 'sírásó'.

gője: 'nőstény disznó' Gyimes ErdMúz. 1932:349; MTsz.

grátéj: 'vékony fenyőfa-gerendákból készült mozgatható rács' < moldv. r. *gratie* 'gitter' < lat. *crates* Tiktin; vö. még Resmeriță, Dicț.: Șăineanu szerint (Dicț.) < lat. *gratis*.

gúnya: 'fehérenemű' CzF., MTsz., NySz.; eredetére vonatk. vö. R. I.: Nyr. XXXIX, 48, Miklosich, Nyr. XI, 169, Bárczi sz. (i. m.) valószínűleg a szlov., szb. *gunja* 'bunda, pokróc' átvétele.

gúnyafelakasztó: 'ruhafogas'.

guzsáj: 'rokka' CzF., MTsz., Gyimes ErdMúz. 1932

gyalog-fasűjka: 'fől nem futó bab' vö. MTsz.

györgyina: 'georgina' MTsz. < lat. *georgina* I. Fludorovits, MNy. XXVI, 280, Horger, MNy. XX, 172, XXV, 253, Melich, NyK. XXXIII, 186, 188, 189; Rubinya (Nyr. XXX, 180) szerint < rom. *gheorgină*.

gyűkér: 'gyökér' MTsz., Gyergyó Nyr. XXXIV, 189, Gyimes ErdMúz. 1932:353.

gyűnygy: 'gyöngy' MTsz., Zetelaka, Bögöz Nyr. XXX, 444, Csikszentdomokos Nyr. XXXII, 273, Gyimes ErdMúz. 1932:347.

gyűtés: 'farakás'.

hadak-úttya: 'tejút' Moldva ErdMúz. 1930:167, MTsz.

hajnālesillag: CzF., NySz., Mátrajalja, Felsőborsod, Orosháza Nyr. XXX, 199, Moldva uo.

hālgat: 'engedelmeskedik' a rom. a *asculta* '(jdm. gehorchen, folgen < lat. *ausculto*') átfordítása.

halottas: 'a gyászkiéret'.

hammas: 'hamvas' CzF., MTsz., Gyergyó Nyr. XXXIV, 190, Moldova Nyr. XXXVII, 200, Csikszentdomokos Nyr. XXXII, 275, Nagybácson Nyr. XLV, 71 Gyimes.

harisnya: 'daróceposztó-nadrág' CzF., MTsz., NySz., vö. Szarvas: Nyr. XI, 220, XXII, 85.

harukáj: 'harkály'.

hasajó: 'a szövöszék hengere' MTsz. Gyergyó Nyr. XXXIV, 321, Gyimes ErdMúz. 1932:348.

hasznájom belőlle! 'ételkinálás'; Kovásznán: *használja, ha jól esik!* I. MTsz.

hazaji: 'menyasszony' CzF., MTsz., < *hazai leány* vö. CzF., Kovács M.: Nyr. XLV, 133—4.

háj! 'lőindító szó. < rom. *hái!* 'geh! gehen wir! geht!' Tiktin; vö. még Șăineanu: Dicț.: Resmeriță (Dicț.).

hájta: 'nőst. kutya' < moldv. r. *haită* 'hündin' < ? magy. *hajtani* Tiktin; vö. Șăineanu; Resmeriță szerint (Dicț.) < lat. *coitus*.

hálá Istennek.

hásztüzlátni: 'érdeklődni, háztűznézni'.

hēja: 'sárba-féle tánc' Gyimesen: *hēja* és *hėja* ErdMúz. 1932:332.

hējgēt: 'tehenet kerget' *hej-hej!* *heteven:* 'fiastyúk'; így is mondják: *klóska a csürkéivel*.

hézzám: 'hozzám' MTsz.

henēm: 'hanem' CzF., MTsz., NySz.

hí: 'az istálló emeleti része', *odór-nak is hívják* CzF., MTsz.

him: 'hímzés'.

himvānni: 'hímezni' CzF., NySz., OklSz., Gyimes ErdMúz. 1932:347 < *himet varnni* I. CzF., NySz., Nyr. XXXI, 157.

híz, hízl! az ökröket így terelik balra. Moldva ErdMúz. 1930:170.

hízből jár: 'a jobbra fogott ökör'.

hobot: 'fátyol' < rom. *hobot* 'brautschleier', vö. egyh. szláv *hototŭ* 'schwanz', orosz, szerb 'rüssel', cseh 'zipfel' Tiktin; Resmeriță szerint (Dicț.) < lat. *habitus*; vö. még Pușcariu: Dacorom. III, 831.

hölmi: 'menyasszonyi kelengye', így is: *zesztré*.

hó! a lovat ezzel a szóval állítják meg.

hóra: 'tánc' *kezes*-nek is hívják, mivel a táncosok egymás kezét megfogják.

hörpent: NySz. 'hangutánzó tőből' l. Bárczi: i. m.

húrrét: a csöllökereken levő be-
vágás.

hurutás: 'köhögés' NySz., MTsz.
húzószíj: 'a késefára húzzák rá'
Gyimes ErdMúz. 1932:348.

ige: 'három szál fonál' CzF., MTsz., Gyergyó Nyr. XXXIV, 83.
Gyimes ErdMúz. 1932:348.

ikresfa: 'a szekér hátulsó tengelyén levő villaszerű ágas', *dse-mēnēr*-nek is hívják.

immág: 'immár' MTsz.
imátközzatok: 'imátkozzatok'.

iró: 'ebből verik a vaját', *zsenuit*-nak is hívják.

Jancsika szekere: 'göncöl szekér'.

Jámbör: 'ökörnév'.

Járomájfa: Gyergyó Nyr. XXXIV, 322, Moldva ErdMúz. 1930:170, Gyimes ErdMúz. 1932:350.

Járomfejfa: Gyimes no.

Járompáca: Gyergyó no., Moldva uo., Gyimes uo.

Járomszög: 'ezt a járomfejfán, kétusán és szekérrúdon lévő lyukon dugják át'.

Jóccokát: 'jó éjtszakát!' < *jóicakát* l. Csűry, MNy. XXV, 167, Horger, MNy. XXV, 254, 344.

johōrfa: 'juharfa' OklSz.

jövőleg: 'amint jöttek'.

johó: 'juh'.

kabola v. *kanca* MTsz.

kan: 'kan' CzF., MTsz.

kankó: 'kampó, horog' CzF., MTsz.

kaptáros kűpü v. *jakűpü* 'ebben tartják a méheket'.

karinca: 'kettős (elül-hátul lógó) kötény' CzF. MTsz. < rom. *catrință* 'schurz der bäuerinnen'.

karosság: lábánál és fejénél magasra felrakva állanak a színes *csérgék*, fehér és színes *szőszlepedők*, *lécsér*-ek és *párnák*.

karika: a csaflinta egyik része.

karós-faszűjka.

kaszakács: 'ezzel erősítik meg a sorófokat'.

kaszakarika: a kaszán levő szorítókarika. Gyimes ErdMúz. 1932:351.

kaszanyél: 'a kasza nyele'.

katicavirág:

kákó: 'kicsi nálcá, a végén eső van' (MNy. XI, 406, XXII, 255), a fonalat ezzel matollálják fel a *matollá*-ra.

kecske: 'magaslábú padalakú szék' Gyimes ErdMúz. 1932:346, MTsz.

kecskegomba: 'rókagomba'.

kenyér-gomba: vö. moldv. r. *pâiniță* 'art pilz' Tiktin; *pâinea pâdurii* Resmeriță: MTsz.

kendervászon:

kereg, *kerek*: 'kéreg'.

kērges: 'kērges' pl. a *kērgitől mekhāncsák*.

kerekfőj: 'kerékagy' Moldva ErdMúz. 1930:170, Gyimes ErdMúz. 1932:350; vö. még MTsz.

kerekfál: 'keréktalp' Gyimesen: *fal* uo.: MTsz.

kereksina: 'vasráf' Moldva uo. < rom. *șina* 'radschiene' Tiktin.

kereszcsillag: Nagy Lóz. Sopron m. Nyr. XXX, 198; vö. rom. *crucea* 'sternbild am südlichen Himmel' Tiktin.

kereszt: 'felhérc' Moldva ErdMúz. 1930:170.

keresztlapa 'násznagy' Moldva ErdMúz. 1930:157.

keresztlesen: 'a karok keresztalakot képeznek'; a borral telt poharat a völegény a menyasszony anyjának, a menyasszony pedig apjának *keresztlesen* adja át.

keresztkomu: 'keresztlapa'.

keresztfijam, keresztleányom: így szólítja a násznagy a völegényt és a menyasszonyt.

keresztországok: 'a szán állait elül az orron összekötő rúd' CsF., MTsz., Gyimes ErdMúz. 1932:350 < rom. *orșic* ~ *orșic* 'ortscheit', vö. lengy. *orczyk* Tiktin; vö. még Șăineanu: Dicț., Szinnyei: Nyr. XXIII, 483.

keresztiesen: 'az osztováta része, amely a hátulsó hasajó és a nvist között van' MTsz.

kétusa: 'a szekérrúd v. ekerúd elülső végén lévő kis hajlított rudacska' < moldv. r. *cătușă* 'auf dem vorderen ende der deichsel des bauernwagens befestigtes, nach rückwärts gerichtetes holz, unter welches das joch gesteckt wird' < lat. *catta* 'katze' Tiktin; Resmeriță szerint (Dicț.) < lat. *cateja*.

kez: 'kéz'.

kezes v. *hóra:* 'lanc' l. hóra.

kégyő: 'kirovó' MTsz. Eredetére vö. Bárczi: i. m.

késefu: 'a felhércfán függő hámfa' CzF., NySz., OklSz., MTsz.

kiárt: 'éppen' < rom. *chiar*.

kicsikés: 'a gerendély középső részén van s a földet függőlegesen basítja'.

kicsi kanta: 'a kaszanyél felső végén levő kis fogantyú. MTsz., Gyimes ErdMúz. 1932:351.

kicsiding: 'kis ing, amelyet a férfiak viselnek' *kicsid* MTsz.

kicsi-közsók: 'rövid felsőkabát'; *közsöcsel*-nek is hívják.

kifűt, kifűttik: 'jól megmelegít'.

kifűl: 'jól megmelegedik'.

kilikájsza: 'kilyuggatja'.

kisűjköl.

kiszabadít: az asszony kb. negyven nap múlva a szülés után gyermekével együtt a templomba megy, ahol a pap imádsággal *kiszabadicsa*; ezt *kiszabadulás*-nak hívják.

kijéd v. *kijed:* 'maga' MTsz.

kivírjad, kivírnyad: 'kivirrad' MTsz.

kivonagol: 'a pozdorjásan kitört kenderet simábbra vonja'. Székelyföldön *kivonogat* Nyr. XI, 573.

kimenőleg: 'amint kifelé-, kimegy'.

kjunga: 'gyapjúból szőtt heveder' < rom. *chîngă* 'sattelgurte'.

klopocél-virág: 'harangvirág' < rom. *clopoțel* 'glockenblume, campanule' Tiktin.

klóska: 'kolló' < rom. *cloșcă* < orosz *kluska* Șăineanu.

klóska a csűrkéivél v. *hetevén:* 'fiastyúk' < rom. *cloșca cu pui* 'die plejaden' Tiktin.

kokója: 'áfonya' CzF., MTsz., Gyergyó Nyr. XXXIV, 261, Gyimes ErdMúz. 1932:349. CzF. szerint az alapszó a lojást jelentő *koko* v. *kukó*. Gondolni lehetne talán a rom. *coacăză* ~ *cocăză* 'johannisbeere' (vö. még *cocăzar* 'preisselbeerstrauch') Tiktin szóra, amelyből a magyarban X *kokoza*, ebből pedig a gyakran használt átvéttes alakok analógiájára *kokojza* lett.

kolcun: 'harisnya' < moldv. r. *colțun* 'strumpf', vö. lat. *calceolus* Tiktin.

kolozsma: 'két szál gyertya, amelyre egy-két méter gvolcs van kötve, ezt a keresztzsülők viszik a

keresztelésre'. MTsz., ErdMúz. 1932:345—6.

kolopács: 'kalapács'.

koma, komasszony: 'keresztapa, keresztanya'.

komárnýék: 'juhfejő hely az eszténában' MTsz. < moldv. r. *comarnic* 'käsehürde, milchkammer der sennerei u. aufenthaltort der sennerei'.

konducál: 'vezet' < r. a *conduce* 'vezetn'.

kopórsótétel: 'a halottat a második napon este koporsóba teszik' Gyimes ErdMúz. 1932:347.

korcsova: 'az epléneken a szárn hosszában átfektetett rúdak'.

kórlát: 'üsttartó fa, amelyre az üstöt a tűz fölé akasztják' CzF., MTsz.

kórmán, kórmány: 'az eke része, amely a felhasított földet elveti' MTsz.

kozsók (v. *perémes-bunda*) CzF., NySz., MTsz., Mo'dva ErdMúz. Uj f. I, 168. < rom. *cojoc* 'bauernpelz aus schaf-od. lammfell' vö. egyh. szl. *kožoku* Tiktin, Şăineanu; Resmeriță, Dicț. Dacorom. I, 294.

kozsocsel: 'rövid felsőkabát' < rom. *cojocel* a *cojoc* diminutiv alakja.

kőmész: erdőben, különösen sziklás helyen termő növény, teát készítenek belőle köhögés ellen.

krinta: 'faedény, amelybe a friss sajtot teszik, hogy a leve kifolyjék' MTsz., MNY. XI, 397, Gyimes ErdMúz. 1932:350 < rom. *crintă* 'holzgefäß mit ausflussöffnung, in das der frische käse in ein tuch geschlagen, getan wird, damit der käsenmilch abfliesse'.

krúd: 'gyenge' pl. a gyermek < rom. *crud* 'roh, unreif, unentwickelt' < lat. *crudus* Tiktin.

kudál: 'a fehér farkú ökör neve' < moldv. r. *cudalb* 'von rindern

u. büffeln: weissschwänzig' < lat. *cauda* + *albus* Tiktin; Resmeriță szerint (i. m.) < *coadă* + *alb*.

kucsma: 'prémsapka' NySz.

kukukvirág: 'erythronium' MTsz.

kukuta: 'bürök' MTsz. < rom. *cucuta* 'schierling' < v. lat. *cucula Tiktin. Resmeriță szerint (i. m.) < lat. *cicuta*; vö. még Capidan, Dacorom. II, 474.

kumétria: 'keresztelési lakoma' vö. MNY. V, 333. < moldv. rom. *cumetrie* 'gevalterschaft, taufschmaus' vö. egyh.-szl. *kūmotrū* Tiktin; Puşcariu Dacorom. III, 395 szerint < *commater*.

kuptór: 'az udvaron levő sütőkemence' < r. *cuptor* 'backofen'.

kutija: 'bádognál készült fénkőtartó' < r. *cutie* 'kleiner kasten, schachtel, hüchse, dose'.

kürtöl: 'rövidít' alapszava: *kürtő* OklSz., NySz.

külű: 'kolomp' MTsz., Moldva Nyr. XXXVII, 311, 313, Gyimes ErdMúz. 1932:350.

lapát: 'asó'.

lapocka: 'lapát alakú, nyéllal ellátott eszköz, amellyel az üstben a savót kavargják' Gyimes ErdMúz. 1932:350.

laskaleves: 'húsleves'.

láb: 'négy lábon áll az osztovála áll-a'.

lábító: 'a szövőszék taposója' CzF., MTsz.

lábítófej: 'a szövőszék taposójának a feje'.

láica: 'pad amelynek ládája is van', < moldv. r. *laiță* 'bank' < egyh.-szláv *lavica* Tiktin.

lájbi: 'mellény' MTsz.

látq: < 'láda' OklSz. < kfn. úfn. *lude* 'ua' I. Bärcezi: i. m.

lējānyka: 'fiatal leány' *cefré*-nek is hívják. MTsz.

lējānylānc: 'mulatság, amelyet a

menyasszony házában barátnői rendeznek.'

lesikít: ,lesimít' MTsz. Gyimes ErdMúz. 1932:348.

lécsér: ,bordával szőtt keskeny föliszönyeg' < moldv. r. *lăicer* ,bankteppich, langer, schmaler wollteppich' Tiktin; Resmeriță szerint (i. m.) < r. *lăvicer*.

lélhel: ,fésűforma eszközvasfogakkal' CzF., MTsz.

léstyan: ,levisticum officinale' Gyimes ErdMúz. 1932:353, Tatranagon: *lécscsán* (Nyr. XXXVII, 377) CzF., MTsz., NySz. < r. *leuştean* ,liebstockel, levisticum.

létra: ,lajtorja' MTsz., Oklsz. Eredetére vö. Bárczi: i. m.

levégződik: pl. *levégződött* a fonalak kerése.

lignyán: ,tál' < r. *lighian* ,wasch-hecken-schüssel, vö. tör. *legen* Tiktin; Şăineanu szerint (i. m.) vö. alb. *liaghen*; Resmeriță szerint (i. m.) < lat. *lebes* ~ *lebesn*.

lik, *likaszt*: ,lyuk, lyukaszt' CzF., MTsz.

Lunáj: ,tehénnév.'

lűtő: ,lejtő.'

magad: ,te.'

magyaros: ,csárdás' Gyimes ErdMúz. 1932:332.

marokvas: ,a tengelyt óvja a kopástól' CzF., MTsz., NySz., Oklsz. Moldva ErdMúz. 1930:170, Gyimes ErdMúz. 1932:350.

matolla: ,motolla' erre az eszközre motollálják föl a fonalat. CzF., NySz. MTsz., Gyimesen: *matolla*, *matóla* ErdMúz. 1932:348. Nyr. XXXIX, 291, NyK. XLI, 122, MNy. XXIII, 499 szerint szláv *motovilo* > *matovlá > *matóla* > *motóla* ~ > *motolla*; vö. még Németh Gy., Nyr. XLI, 400, Melich MNy. VI, 400; Mariánovics, Nyr. XLIV, 101.

máji: ,mai' MTsz., CzF.

májsztér: ,mesterember.'

málé: ,kukoricaliszt, kukorica' MTsz., CzF.

mámá: így szólítja a gyermek az anyját vö. r. *mamá*.

mánabűzű vagy *rezeta*.

mátkásodni: ,a leány és a legény a papnál jelentkezik házasságra' CzF., MTsz., NySz.

meddűjohó: ,juh, amely nem fiadzik' vö. *meddű* ,infecundus' CzF., MTsz., NySz., Oklsz.

megbőlhász: ,a ház oldalát meglécezni' vö. *bőlhaszeg*, ,ékalakú faszeg' MTsz., Gyimes ErdMúz. 1932:348; így is mondják: *meksusáváz*.

megbőgi magát: pl. a johó.

meggerebél: ,gerebennel megfésül' vö. MTsz.

megganáloz: ,a lúd párosodik'.

megigiz: ,megigéz' MTsz.; az *ige* fn. származéka; eredeti jel. ,összeszid', ,varázsigevel megbúvól'.

megójt: pl. a tejet; NySz.

megönt: megkeresztel.

megűződik: ,párosodik' CzF., MTsz.

megver: pl. a kaszát az ülön.

mejjin: ,a mellén' MTsz., CzF., NySz.

mejjesbunda: ,juhborból készült bundás mellény'.

mejjék: ,a meglehelezett kender legszálasabb része' CzF., MTsz.

mekfórójzak: ,leforráz, forró vízzel leönt'.

mekhánt pl. a *kérgitől mekháncsák* a tormát.

meksüketül: MTsz., az alapszó eredete ismeretlen vö. Bárczi: i. m.

mektisztél: ,megkinál, megvendégel', a rom. *a cinsti* ('jden mit wein etc. bewirten, traktieren, beschenken < egyh. szláv *čistiti* Tiktin) szó átfordítása; Gyimes ErdMúz. 1932:333.

mektisztelődnek: ,megkináltatik, megvendégeltetik'.

mekszapúl: a lúggal leöntött fo-

nalat vízben ide s tova mozgatsi, hogy a lúgtól megtisztuljon'.

meksusápáz: 'meglécező' < rom. *șușă* ~ *susă*, țandără de brad lungă ce se bate pe pereții bordeiului înainte de a se lipi. Șăineanu: Dict.; Resmeriță, (i. m.) szerint < lat. *sclisa* 'despicatā'

menőleg: 'menet közben, amint megy'.

Mērdárus: Medárd.

mētusa: 'nagyéné' < rom. *mătușă* 'tante' vö. egyh.-szláv *mati* 'mutter' Tiktin; Șăineanu (i. m.), Giuglea (Dacorom. III, 569) Pușcariu (Dacorom. VI, 326) szerint < lat. *amita* + *ușă* képző; Resmeriță szerint (i. m.) < lat. *mater* és a kicsinyítő képző: *matuca*, *matuica*; vö. még Drăganu: Dacorom. V, 895.

méló: 'ménló'.

minumba: 'perében, pillanathan, pl. 'abba a minumba mekhál'.

minutra: 'percre', pl. 'öt minutra' < rom. *minută* 'perc'.

Miska: 'ökörnév', Gyimes ErdMúz. 1932:349.

mokán: 'nagy gazda' < rom. *moacan* 'păstor de munți' < dákö-gör. *muchon* Resmeriță; vö. még Tiktin; Șăineanu, Capidan: Dacorom. IV, 194, Giuglea: Dacorom. V, 544; vö. MTsz.

monk: 'a kasza pengéjének tompa fele', így is: *foka*.

monyátor: l. *észtrungár*; MTsz., Nyr. XXXVII, 92, Gyimes ErdMúz. 1932:349 < rom. *mânător* 'hirt, der die schafe in den melkperch treibt' < a *măna* Tiktin; Szinnyei Nyr. XXIII, 438 szerint < lat. *minator*; vö. Giuglea, Dacorom. II, 333.

morok v. *murok*: 'sárgarépa'.

mótán v. *bakmacska*: < moldv. r. *motan* 'kater' Tiktin; Resmeriță, Dict.: vö. még L. Spitzer, Dacorom. IV, 662, Bogrea, Dacorom. IV, 859.

Mozok: 'kutyanév'.

mosia: 'birtok' < rom. *moșie* 'erleigentum-besitz, bauerngut'. < *moș* 'grossvater, urgrossvater, ururgrossvater, vö. alb. *moša* 'greis, alter' Tiktin; Resmeriță szerint (i. m.) *moșie* < *moș* (< lat. *avus*) + lat. *eo, ire* 'merge'; vö. még Capidan, Dacorom. III, 232, II, 541.

muskála: MTsz. vö. rom. *mușcală*.

Muszka: kutyanév Gyimes ErdMúz. 1932:349.

muterka: 'csavar' vö. rom. *mutercă* 'schraubenmutter' Tiktin.

mū: 'mī'.

nagyapó v. *nagyjátá*: így szólítja meg a gyermek a nagyapját.

nőtykanta: a kaszanyél középső részén levő fogantyú MTsz., Gyimes ErdMúz. 1932:351.

nagging: 'hosszú ing'.

nagymamá v. *nannyó*: így szólítja a gyermek a nagyanyját.

nagyon van: 'más állapotban van'.

nagyjátá: valószínűleg a rom. *tață* hatása.

nannyó: 'nagyanya' MTsz.

nálbavirág: 'mályva' Moldva ErdMúz. 1930:169 < rom. *nalbă* 'malve'.

nándros: 'fiú' < moldv. r. *nand-răș, nandras* 'grosser junge, kerl' Tiktin.

nátin: 'gyenge ló', 'esellen, ügyetlen' < r. *nätäng* 'blöd, dumm, einfältig, ungeschickt, linksch, unbeholfen' Tiktin.

nyelápkául (*bórjuddzott*): így mondják, ha a tinó már két éves korában borjúzik' < moldv. r. a *fătat din neleabcă* vö. *neleapcă* 'kuh, die vor dem dritten lebensjahre trüchtig wird' < orosz *malépka* 'angeklebtes' Tiktin.

néni, nénike: így szólítják a nagynénét; így is: *mētusa*.

nyüst: 'nyüst' MTsz., Horger. MNy. 76, 80, 81. Bárczi: i. m. Tévesen: TMNy. 102, Balassa, NyK. XXIV, 393 (< *nyü-st).

nyomás: 'kaszáló', 'legelő' MTsz. *nyomba*: 'azonnal'.

nyoszó: 'koszorúleány' Gyimes ErdMúz. 1932:340.

nyöstény (v. *nöstény*): CzF.

nyújtó: 'rúd, amely a szekér első és hátulsó tengelyét köti össze' MTsz., Gyimesen: *nyőjtő* v. *szekérnyőjtő* ErdMúz. 1932:350.

nyúlás: 'egy osztóváta hossznyi vászon neve' Gyimes ErdMúz. 1932:348.

oblon: 'az istálló oldalába vágott s a járóhoz nyíló deszkából készült ablak, < r. *oblon* 'fallűr' Tiktin; 'fereastră la un grajd, astupat cu o scândură pe care se dă hrana vitelor' vö. rut *oblon* Şăineanu; Resmeriţă szerint (i. m.) < lat. *ob-plana*.

odáj vagy *tiszta ház*: 'a legnagyobb szoba neve' < r. *odae* 'zimmer, stube, vö. tür. *oda* Tiktin; Resmeriţă szerint (i. m.) < perzsa *choda* 'csás'.

odör: 'az istálló emeleti része, ahol a szénát tartják' CzF., NySz., MTsz., OklSz.

oistya 'szekérrúd' Moldva ErdMúz. 1930:170 < r. *oiste* 'deichsel für pferdegespann, vö. szerb újszl. *oje*, szerb *ojište* 'zugstange des pfluges' Tiktin; Resmeriţă szerint (i. m.) < dákó-gör. *oistos*.

orca: 'arca' MTsz., CzF., Gyimes; vö. EtSz. I, 126—8, Mészöly: Nyr. XLVII, 124, Fokos: Nyr. LXII, 43, Bárczi: i. m. (*orr* + *szá*).

órsó: SchlSzj; valamely török nyelvből a honfoglalás előtt l. Bárczi: i. m.

ördáddzik: 'a savóból orda kezd lenni'.

osztág: 'aztán, azután' MTsz., vö. EtSz. I, 198.

osztóváta: 'szövőszék' CzF.

ótó: 'oltó, amellyel a tejet alvasztják' MTsz.

ő: 'arasznyi széles, gyapjából szőtt, tarka öv, amelyet az asszonyok a karinca alá a derékra csavarznak' MTsz. Gyimes ErdMúz. 1932:347.

ökeme a harmadik személy megnevezésére használják.

őrözje, őroz: 'örizze' 'öriz' MTsz. *összemórszól*.

padláda (v. *kanapé ~ kánapé*): 'gúnyát tartanak benne, ülőhelyül is szolgál' MTsz.

Pajusos-patak: < r. *păiuş*, pfriem-gras stipa capillata' < *paiu* 'halm' Tiktin; vö. páraul *Păiuşa*.

pakura: 'kerékkenőcs' MTsz. < r. *pacură* 'wagenschmiere' < lat. *picula*, vö. *pix* 'pech' Tiktin; vö. még Şăineanu (i. m.) Resmeriţă (i. m.), Capidan, Dacorom. III, 222, Papahagi: Dacorom. IV, 1512.

palack: 'kulacs' NySz., MTsz.

palló: 'mielőtt a halottat vivő szekér elindul, egy vízzel telt cserépfazekat tesznek alája, amelyen sült pereg van; ezeket egy darab vászonnal leterítik: ezt nevezik *pallónak*; Onestiben csak vásznat tesznek a szekér alá l. Domokos 105.

papsajt: 'kelésre teszik.

pántika, pántlika: 'szalag' MTsz.

párna (alsó, felső): 'a szekér része, amely a tengelyre van erősítve' MTsz.

pázsintszekfű: 'kicsi növesű szekfű'.

pédurec: 'savanyú alma' < rom. *pădureţ* 'holzapfel' Tiktin; Resmeriţă szerint (i. m.) < *măr-pădureţ*.

Pédurëan: 'tehénév' < rom. *pădurean* 'waldbewohner' Tiktin.

pendej: 'csipőig érő ing a nők-nél'. Gyimes ErdMúz. 1932:347.

pēpusa: 'sajtból préselt érem-alakú dombormű' < rom. *păpușă* 'puppe' Tiktin, Șăineanu szerint (i. m.) vulg. lat. *papa = *pupa*.

pēpusa: 'rövid fonál, amelyből faliszőnyeget készítenek' < rom. *papusă* 'bindfaden' Tiktin; Pușcariu (Dacorom. I, 414, VI, 326) szerint < lat. *pappus*; vö. még Cipidan, Dacorom. III, 224.

peremes-bunda:

petērzsejēm: petrezselyem MTsz., NySz.

petyóla: 'aranyfüst' a menyasszony fátyolát díszíti; a vőlegény kalapján belőle készült virág van < mold. r. *peteala* 'gold-silber-fäden' vö. újj. *petali* 'blattgold', egyh.-szl. *petala* 'lamina' Tiktin.

pērzsēlōdik: 'párosodik a kecske'.

pécs: 'igazolvány' < r. *peciu* 'frau-erlaubnisschein des oberpriesters' Tiktin.

pillangóvirág:

pindzsikáltat: 'talpaltat'; < moldv. r. *pingică* 'halbsohle' Tiktin, *a bate pingele* 'talpalni' l. Șăineanu (i. m.).

pitán: 'kukorica- és búzaliszt keverékből készült kenyér.' Moldva. ErdMúz. Új f. I. 162 < moldv. r. *pitan* 'grosses, schweres bauernbrot' vö. holg., serb. magy. *pita*, egyh.-szl. *pitati* 'nähren' Tiktin.

pityóka: 'burgonya.' CzF., MTsz.

plakoma: 'paplan' < r. *plapoma* 'steppdecke' Tiktin.

plátya: 'húslevesben főtt rizs és rajta hús' < moldv. r. *plachie* 'art bäuerliches gericht, aus hirse od. auch reis mit darin gedünstetem fleisch, ähnlich dem pilaf der städter, doch weicher gekocht' Tiktin; Resmeriță, Dict.

Plēvān: 'ökörnév: a világosabb szőrű ökröt szokták így nevezni: Moldva ErdMúz. 1930:169. < r. *plāvan* 'von rindern: weissgrau' Tiktin; Resmeriță, Dict.

póc: 'az eszténában a sajtokat rajta tartják.' NySz., OklSz.

podbál, *podbállapi*: 'martilapu' MTsz., < moldv. r. *podbeal* ~ *podbal* 'hufblattich tussilago farfara' Tiktin.

pojána: 'tisztás az erdőben' < r. *poiană* 'waldwiese'

pokól-búrján: 'levét a dagadt foghúsról teszik.'

pomosztin: 'lenökdeszka' < moldv. r. *pomostină* 'bretterbelag-boden des bauernwagens' egyh.-szl. *pomestiti* 'mit brettern belegen' Tiktin; vö. orosz. *pomostā* 'scândură' l. Șăineanu.

ponkostór: 'az osztóvata egyik része; pálcakú fa' CzF., MTsz.

Pór: 'a szürkeszörű ökör neve.' Moldva ErdMúz. Új f. I. 169.

prázs: 'pórégagyma' < moldv. r. *praj* 'porree, allium porrum' < egyh.-szl. *prazū* 'Tiktin', vö. még Cipidan: Dacorom. II, 477.

prēzsina, *prēzsínás*: 1 *prēzsina* = 6.72 méter < r. *prājinā* 'lange stange, mit der feld gemessen wird: rute, als feldmass = 3 klafter = 6.69 meter' Tiktin.

primēria: 'községháza' < r. *primărie* 'községháza, városháza'.

privéggy: 'virrasztás a halottas háznál.' Gyimesen több változata él: *privōgy*, *prīvēgy* l. ErdMúz. 1932:347. < r. *priveghiu* 'totenwache' Tiktin.

puliszka: Gyimesen *pulicka* és *málé* < újszl. *poliszka* 'staubmehl' l. Miklosich, Nyr. XI, 414, Gombocz, MNy. I, 257.

putina: 'faedény' < r. *putinā* 'hohes, von unten nach oben sich verjüngendes holzgefäß von kreisförmigen durchschnitt, aus durch reifen zusammengehaltenen brettern, dient zum halten von wasser etc. bottich, stande.'

radina: 'gyermekágyas asszony-

nak vitt étel, ital, keresztelési aján-
dék, keresztelési lakoma.' MTsz.
A *kicsi radiná*-n csak a *komaasz-
szony* vesz részt, a *nagy radiná*-ra
a *koma* s a jó barátok is elmennek.
CzF., MTsz., Gyergyó Nyr. XXVII,
47, XXXIV, 82. Gyimesbükk Nyr.
XXX, 544, Hétfalu Nyr. XXXI, 50.
Gyimesfelsőlok és Gyimesközéplak
ErdMúz. 1932:346. < r. *rodină* vö.
A *se duce, a merge în rădină*, 'die
wöchnerin besuchen u. sie dabei
beschenken, geschicht zwischen
geburt und Taufe des Kindes. Die
geschenke heissen danach eben-
falls. *rodine* Tiktin.

rājméz: 'lépes méz.'

rakószán: 'szán, amelynek két
eplénje van.'

rece: 'csipke.' CzF., MTsz., NySz.

Rēdván: 'kutyanév' vö. r. *rādvān*
'staatskutsche, karosse' < orosz.
rydvanj, lengy. *rydwan*' Tiktin;
Resmeriță szerint (i. m.) < ném.
reit-wagen.

rējásoról: 'ráaggat'.

részfugbúrján: 'scrophularia no-
dosa.' Gyimes, ErdMúz. 1932:353 <
r. *rāsfulg, rāsfulg* 'eulerentzündung
der schafe, krümling condrilla
juncea, einbeere paris quadrifolia'
vö. maced. *sfulg* 'blitz' Tiktin; Res-
meriță szerint (i. m.) < *rās* (praefix)
+ *fulg(er)*.

rezeta: 'rezeda.' Bogdánfalva Nyr.
XXIX, 320.

ribanc (ribandzba) v. *ronygy*
(*rongyyába*) CzF., MTsz., NySz.

Rigó, 'lónév.' Gyimes, ErdMúz.
1932:349.

rikótl (rikóccsa): 'kiált (kiáltja)'.
rókanca (vagy *cēpus*): 'a szekér
oldalát tartó rúd.' MTsz.

róvált: 'vastag pálcá, amely be
van róva.'

rúdlepedő: 'kivarrott diszes ken-
dő, amely a falon levő fenyőrudon
van.'

rúdravaló: 'csipkeszegélvű lepedő,
amely a szoba falának mentén levő
rúdon függ'; a MTsz.-ban más je-
lentéssel a Székelyföldről.

ruha v. *féjkendő*: MSz., CzF.,
Oklsz.

rumunica: 'székfűvirág.' Moldva
ErdMúz. 1930:166 < r. *romonitā*,
romāniță 'kamille matricaria cha-
momilla, vö. lengy. 'rumāniec' Tik-
tin; vö. még Șăineanu, Resmeriță,
Bogrea, Dacorom. I, 459, Borza,
Dacorom. V, 557.

sarkantyú-virág

savanyó: 'savanyú.' MTsz. Ere-
detére vö. Bárczi: i. m.

savanyótőj: 'jól megmelegített
aludttej forralt tejjel leöntenek és
összekeverik.'

sántatánc: 'mindenki megtáncol-
tatja a menyasszonyt, utána pedig
pénzt tesz a tányérba.

servét: 'kendő' < r. *șervet* 'ser-
viette' < magy. *szervét* Tiktin.

sikójtás: 'sikoltás' MTsz. Erede-
tére vö. Bárczi: i. m.

sindik: 'betegeskedik' CzF., NySz.
MTsz., NyK. XXXI, 398, Csík m.
Nyr. XXXII, 54, Erdővidéke Nyr.
XXXV, 221, Nagybacon Nyr. XLV,
236, Gyimes; vö. Körösi, Nyr. XI,
410.

sindő: 'betegeskedő.'

sopron: 'szín, fészec' < r. *şopron*
'chuppen' < ném. 'schoppen' Tik-
tin; Resmeriță (i. m.) szerint < lat.
suprum.

soróf 'csavar' CzF., NySz., Gyer-
gyó Nyr. XXXIV, 265, Gyimes <
ném. dial. (baj.) 'schrauf' l. Melich.
Nyr. XXIV, 397; vö. még TMNy.
176.

Süddő: 'süldő' CzF., MTsz.

szabadulatlan: 'az asszony, aki
szülés után még nem volt gyermek-
kével a templomban, hogy a pap
kiszabadiccsa.

szarufa: 'a tetőzet gerendái' CzF., MTsz., OklSz.

szárú: 'az eke egyik része.'

szádokfavirág: 'hárstavirág', első tagja CzF., MTsz.

szálkavas: 'a tengelyvasnak az a része, amelyen a kerék forog.'

szálláb: 'a szán lába, amelyen az eplén áll.'

szánkó: 'kicsi szán.'

szántóvas v. *ekevas* Gyimes ErdMúz. 1932:351, Moldva ErdMúz. 1930:170.

szekér: 'szekér' MTsz.

szentantálvirág: 'liliom.'

Szent Péter páciája: 'három csilag egymás mellett' MTsz.

szélkoszorú: 'az épület falára fektetett gerenda, amelyen a tetőzet többi gerendái nyugszanak.'

szilvás: 'ha a hús félig fő, aszalt-szilvát dobnak a levébe, s úgy főzik tovább.'

szkárca: 'széles faliszőnyeg', melyet *pépusá*-ból készítenek és fagerebennel vernék le < rom. *scoarță* 'teppich bauerlicher erzeugung: dient je nach größe als bodenbelag, wandschmuck, decke für bett, bank, pferd etc.' Tiktin.

szóba: 'tégltából v. vashól készült kályha' Moldva ErdMúz. 1930:168 < rom. *sobă* 'heiz-, zimmer-ofen' < magy. *szoba* Tiktin; vö. még Șăineanu.

szogácska: 'fiatal szolgáló.'

szőrdisznyó: 'sündisznó' CzF. MTsz.

szősz: 'ami léhelés után a léhelben marad'.

szplina: 'a szekér elülső ágának hátrafelé nyúlt két karját összekötő fa s a rajta levő vas' < rom. *splină* 'querholz, riegel des gabelholzes am bauernwagen' Tiktin. Șăineanu (i. m.), Resmeriță (i. m.) és Capidan (Dacorom. III, 212) szerint < lat. *splen*; vö. még Puș-

cariu: Wh., 1625, Meyer Lübke: REW, 8164.

szuka: 'nőstény kutya' CzF., MTsz., NySz., Gyimes ErdMúz. 1932:349: első kétes adat 1229: Zuka OklSz.; valamely északi szláv nyelvből, vö. pl. lengyel *suka* 'ua' l. Bárczi MSzófSz.

szukamacska: 'nőstény macska'.

szűve: 'szíve' MTsz.

szűfájásbúrján

szűfájdalom: 'szívba'j'.

taliga: 'kétkerékű előrész, amelyhez az ekét erősítik' Gyimes ErdMúz. 1932:351; MTsz.

tari: 'nagy személyszállító gépkocsi' Gyimesen gumibocskort is jelent ErdMúz. 1932:347.

tábla: 1. 'a kasza lapja', 2. 'pléh' < moldv. r. *tablă* 'blech' < közvetve lat. *tabula* Tiktin.

táncolólag: 'amint táncol, táncolva'.

táring: 'vasgyűrű, amely a párnákat a tengelyhez foglalja' < moldv. r. *tarâncă* 'baierele sau curmeiele dela codârla carului' Șăineanu: Resmeriță szerint: < lat. *torus*, *toruncula*.

tátá: a gyermek így szólítja apját; valószínűleg a rom. *tată* hatása.

tátos: 'táltós' MTsz. credetere vö. Bárczi: MSzófSz.

tehen: 'lehen' MTsz.

tekerés: 'a fonalat a maszóra lekerik'.

tekerőlevél: 'fonálgombolyító készülék' MTsz., Gyimes ErdMúz. 1932:345.

tella: 'ház, csűr és a többi épület, ami a gazdasághoz tartozik' < rom. *târlă* 'eingefriedigter od. auch offener raum im freien felde, der schafen u. rindern während der ruhezelt zum aufenthalt dient: hürde' szerb: *trlo* Tiktin. Resme-

riřā (i. m.) szerint < lat. *tonulus*;
vö. még Dacorom. IV, 1526.

tepsi (v. *tevāl*): 'sültedény fajta'
MTsz.

tērmik: 'terem' Halmágy NyK.
XXXI, 390, Moldva Nyr. XXX,
114, XLIV, 64, Czófalva MNy. III,
472, MTsz.; eredete ismeretlen l.
Bárczi: i. m.

tevāl (v. *tepsi*): vö. rom. *tava*
'schmorfanne', Tiktin.

tēfōl: 'tejföl' MTsz.

tēzsola: az eke rúdja; az a rúd,
amellyel télen s nyáron *csúszólag*
fát vontatnak s amelynek végén az
ún. csaflinta van'. CzF., MTsz.,
NySz., MNy. XII, 18, Kalagor
Moldva Nyr. XXXVII, 303, Csik
m. Nyr. XXXII, 406, Gyimes
ErdMúz. 1932:351.

tilō, *tilōl*: CzF., MTsz., NySz.,
Oklsz. Gyergyó Nyr. XXXIV, 191.

tipár: 'forma' < rom. *tipar*
'presse' vö. egyh.-szl. *tiparū*. Res-
menijā szerint (i. m.) < bizant. gör.
typarion.

tiszlaház: 'nagyszoba' Moldva
ErdMúz. 1930:168, Gyimes Erd-
Múz. 1932:348.

tō: 'álló víz.'

tojásrántotta:

tokán: < rom. *tocană* 'ua' l.
Bárczi: i. m.

tōlvājlapi: 'vágásra teszik'.

toporás: 'ibolya' < moldv. r. *to-
poras* 'veilchen' Tiktin.

tōr: 'temetés utáni lakoma a ha-
lottas háznál'. Eredete még nincs
tiszta l. Bárczi: i. m.

tórmáshús: főtthús reszelt tor-
mával és cukorporral összekeverve.

toroggyék: 'torokfájás'.

toroggyék-bárján: 'parnassia pa-
lustus' ErdMúz. Újf. III, 353.

tōke: 'a levágott fa törzse'.

tōrōbúza MTsz.

trándútýr (v. *csipkerózsa*): <

rom. *trandafir* 'rose' < gör. *trian-
daphylon* Tiktin.

tulipántos láta: 'virágdísszel ki-
festett láda'; ebben tartják a pénzt
és a *qúnýát*.

Tulok: 'ökörnév'.

túrós esztēna: 'az esztēnának az
a része, ahol a sajlokat tartják s
amelynek földje *fukeregvēl* van be-
födve, hogy meg ne romolják a
sajt'; vö. rom. *brânzerie* 'káserei,
der raum in der sennhütte (stână),
wo der käse bereitet u. aufbewahrt
wird' Tiktin; rom. *căşarie* 'raum,
wo der käse bereitet u. aufbewahrt
wird' Tiktin.

tūzelō: 'az esztēnának az a része,
ahol a sajtot elkészítik' vö. rom.
fierbătoare 'káserei, hütte in der
der schafkäse bereitet wird' Tiktin;
vö. még Giuglea: Dacorom. II, 332.

tūzvas: 'a szövőszék feszítője'
Gyimes ErdMúz. 1932:348.

tyédika 'kerékkötő lánc', < rom.
piedică 'hemm-, sperrkette, beide
dienen dazu, das wagenrad am
drehen zu verhindern' Tiktin.

ucsu, *ucsú*: 'récehivogató'.

ugatólág: 'ugatva'.

űjesztendő:

űristenes: 'nehéz'.

után: 'mögé' a rom. *după* 'hin-
ter' < lat. *de post* Tiktin.

utisár: 'az útról fölszedett sár',
ezzel tapasztják meg a házat.

űnőttúrō: 'az aludttejet jól meg-
melegítik s ha a savó kiválik, tej-
föllel összevegyítik'.

űst: 'űveggýár'.

vacsoracsillág MTsz.

vagyonság: 'hozomány' CzF.,
NySz.

vārottas ing: 'himzett ünnepi
ing'.

vērēs: 'piros'.

Vērían: 'tehennév'.

veszpera: 'litánia'.

vētāv: 'jűhpásztor' 400—100-ig

való johót vezet, a juhakol parancsnoka, Szabófalván: *vátáv* 'a legények vezetője' Nyr. XXX, 181; Orbán B.: A Székelyföld leírása, VI, 346: *vatáf*, vö. még Nyr. XXXVII, 94. < moldv. r. *vátav* (*de ciobani*) 'oberhirt' < tatár *vataha* 'schar, genossenschaft' Tiktin.

vetőfa: 'a szövőszék része, amelyre a fonalat felvetik' CzF., MTsz., NySz., Gyimes ErdMúz. 1932:348.

vetőllő: 'esolnak alakú faeszköz, amelybe a fonállal telt csövet tesszik' CzF., MTsz. Gyimes ErdMúz. 1932:348.

vetuja: 'egy éves him v. n. kecske' < rom. *vătuie* 'jährges zicklein' Tiktin.

vékony: 'has'.

véré: 'unokatestvér' MTsz. pl. *az én első, második vérém* < rom. *văr*, pl. *veri* 'vetter'; *varã*, pl. *vere* 'cousine, base' Tiktin.

vidér: 'veder' MTsz., NySz.

villa: 'a szekér egyik része, amely a fűrgentyűhöz van erősítve'.

vivő: 'akik a temetéskor a keresztet és a gyertyákat viszik'.

vízét vet, *vízvetés*: 'fejfájás vagy ájulás ellen'.

vonagoló: 'az az eszköz, amelyben a pozdorjásan kitört kendert simábbra vonják' Udvarhely m.-ben *vonagoló* Nyr. VIII, 473.

vonorszok: 'a szánnak az a része, amely a keresztorszokot és az első eplént összeköti' CzF., MTsz., Gyimes ErdMúz. 1932:350.

vórnik: 'legény, aki a leányokat és legényeket meghívja az esküvőre' < rom. *vornic* 'hochzeitsbitter' < régi rom. *dvornic*. Tiktin.

Vrencsán: kutyanév; egy az erdélyi Csügésben lakó család neve; a Vrencsánok a falu legjobb vadászai.

zegelna: 'zacskó' < rom. *zăgárnă* 'säckchen, in das die urda getan wird, damit die molke abläuft' Tiktin; vö. még Giuglea, Dacorom. III, 573, 583.

zeke: 'térden jóval alábbérő sötét-szürke v. sötétbarna darócból készült kabát, amelyet télen viselnek'.

zestrő (v. *holmi*): 1. 'a menyasszony hozománya, ruházata, amit férjhezmenéskor magával visz; 2. a karóság közbelső részén elhelyezett harisnyák, bundák és zekék' MTsz. < rom. *zestre* 'mitgift, heiratsgut, aussteuer' Tiktin; vö. még Cipidan, Dacorom. III, 178—179, 225.

zentuit: 'író' < r. *jintuit* 'zweite schafmolke' < *jintui* 'den (von der ersten molke, dem zer, abgesonder-ten) frischen schafkäse (durch pressen von der zweiten molke befreien' Tiktin.

zseréb: '10 ige' CzF., MTsz., Gyimes (= 20 ige) ErdMúz. 1932:348; CzF. szerint gyöke a sodrást jelentő *ser*.

zsoltározás: 'a kántor a halottas háznál elénekli a zsoltárokat'.

Zsvojánd: 'tehénnev'.

